

Kronprinz Erzherzog Rudolf toronyhajó **1887**

SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf barbette kos toronyhajó partvédő hajó

(utóbb, 1921-től Kumbor ¹⁵²⁵)

Az SMS (vagy S.M.S.) betűk jelentése „Seiner Majestät Schiff”, azaz „Őfelsége Hajó” (HMS).
Testvérhajója nincs, de az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie-t annak tartották.

Vízkişorítása: 6829 vagy 6939 metrikus tonna, 6721 t vagy 6867 t hosszú tonna. **Vízkişorítása feltöltve:** 7315,10 metrikus tonna, 7432,48 tonna vagy 7512 hosszú tonna

Hosszúsága: 97,6 m (320 láb 3 hüvelyk)

Hosszúsága a merőlegesek között: 90,26 m (296 láb 2 hüvelyk)

Szélessége: 19,26 (19,30 m) (63 láb 3 hüvelyk)

Merülése: 7,4 - 8,2 m (24 láb 3 hüvelyk)¹⁵²⁶

Merülése elöl 6,78 m,

Merülése hátul 7,92 m¹⁵²⁷

A hajó keresztirányú metacentrikus magassága teljes terhelés mellett 2,24 m (7 láb 4 hüvelyk) volt.

Hajtóműve: 10 db tűzcsöves kazán, ami 30 tüttérrel rendelkezik, 4 hajórekeszbe elhelyezve.

Az üzemi gőzt 10 db (4260 mm átmérőjű és 3042 mm hosszú) hengeres kazán szolgáltatva. 1780 m² teljes fűtőfelülettel és 62 m² rostélyfelülettel óránként 50 tonna víz párologtatható el.

A négyzetcentiméterenként 5 kilogramm üzemgőz nyomás.

Eduard Mollier tervezte és az építést Josef Prüdner v. Dambach vezette.¹⁵²⁸

2 db álló kéthengeres háromszoros expanziós gőzgép, két hajórekeszbe elhelyezve.

Gyártotta: Stabilimento Tecnico Triestino

A dugattyúk az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie esetén, percenként 150-et „fordulnak”¹⁵²⁹.

Akárcsak az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie fedélzetén, a két hajómotor két vízzáró rekeszben, de a kazánrendszerek négyben kaptak helyet.¹⁵³⁰

Nagynyomású henger átmérője: 1450 mm

Alacsony nyomású henger átmérője: 2540 mm

Lökethossz minden dugattyúhoz: 1150 mm

2 db kémény

Acél tengely átmérő: 406 mm

2 db négyszárnyú bronz hajócsavar, amelyek átmérője 5490 mm (18 láb),

80 fordulat/perc, max. fordulatszám mesterséges huzat segítségével 90/perc

1 db kormánylapát

Nem rendelkezett vitorlázattal.

Segédegységként külön gőzgépek álltak rendelkezésre a teljes hajószolgálathoz:

Gépszerviznél: 20

Tüzérségi szolgálatnál: 7

Elektromos világításhoz: 3

Hajószolgálat esetén: 7

¹⁵²⁵ Bak József, Csonkaréti Károly, Lévay Gábor, Sárhidai Gyula: Hadihajók Típuskönyv, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984.

¹⁵²⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

¹⁵²⁷ https://austria-forum.org/af/AustriaWiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

¹⁵²⁸ Linzer Tages-Post, Juli 1887-07-03

¹⁵²⁹ Klagenfurter Zeitung, April 1887-04-16

¹⁵³⁰ https://de.wikipedia.org/wiki/Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

3 db Gramme és Edison elektromos generátor (dinamó gép, amiket 3 db gőzgép működtet) a belső világítás és 1 db a reflektorok üzemeltetéséhez.

A hajón 300 izzó van, melyek fénye 8-16 gyertya erejű. A külső világítást négy ívlámpa végzi s mindegyik 40,000 gyertyafénnyel ragyog, ha együvé vezetik a villámfolyamot, 80,000 gyertyafénnyel vetekedő világosságot terjeszthet a fedélzeten lévő ívlámpa, mely öt kilométernyire áraszthat el a tengeren nappali világosságot.¹⁵³¹

A hajó az éjszakai jelzéseket elektronikus úton is közvetíti, Sellner-féle rendszer villamos jelző lámpákkal.

Teljesítménye: 6426 LE (4725 kW – 4500 kW)

Maximális teljesítmény: 7500 LE (5600 kW)

Hatótáv: 2600 tengeri mérföld / 10 csomó

Sebessége: 15,72 cs (28,8 km/h)

Max. sebessége: 16 cs (30 km/h)¹⁵³²

Üzemanyaga: 536 t – 580 t szén

Személyzete: 10 tiszt és 450 tengerész

Páncélzata:

vízvonalon az övpáncél 62- 222 - 305 mm

(A legvastagabb a hajó közepénél, ahol a lőszerraktárok és a gépteret. Az övpáncél a lövegtornyok kötött volt. A hajó orra és hátulja csak 62 mm-es (2,4 hüvelyk) védelmet kapott.)

fedélzeten 50 - 68 mm

belső páncélfedélzet: 95 mm (3,7 hüvelyk)

válaszfal 203 - 242 mm (Ezek zárták mindkét oldalról a páncélozott fellegvárat.)

(A 242 mm-es (9,5 hüvelyk) keresztirányú válaszfalakkal ellátva előre és 203 mm-el ellátva hátul, ami alkotta a páncélozott fellegvárat.)

lövegtorony (Barbettek) 254 mm (10 hüvelyk)

lőszerraktárok 305 mm

A Rudolf-ot és a Stephanie-t vasból és acélból készült "összetett" lemezekkel páncélozták, amelyeket farétegre helyeztek, hogy növeljék a rugalmasságot. Az összetett páncélját a német Dillinger Hütte cég gyártotta.

A páncélt a lehető legtakarékosabban választották ki, stratégiai megfontolások alapján. Csak a citadella helyiségét védték 305 mm-es összetett páncéllemezekkel. Ebből emelkedett ki a három torony, melynek elején két főágyú, hátul egy főágyú helye volt.

A fegyverműködéshez szükséges összes hidraulikus berendezést maximális páncélzat védte.

A páncélozott rekeszt követően egy 69 mm vastag, ívelt páncélozott fedélzet húzódott a hajó teljes hosszában a vízvonal alatt, az orrnál a kos sarkantyújáig.

Az ellenséges lövedékek által okozott károk miatti víz behatolás elhárítása érdekében a páncélozott fedélzet fölé és a páncélatlan hajófalak mentén 1 m vastag, parafával töltött cellák övet helyeztek el, amely egészen a középső fedélzetig ért. A parafa súlya a Rudolf-on 90 tonna (1629 centner).¹⁵³³

A hajó, az akkori technikához képest, erős szivattyút kapott, ami 2032 tonna vizet tudott eltávolítani a hajóbból. Ez a hajó teljes vízkiszorításának közel az egyharmadát jelenti.

Elkészültekor pozitív újításként kiemelték a „világos és jól szellőző szobákat a személyzet és a tisztek számára. A szellőzést, két egymástól független ventilátor biztosítja. Akárcsak az SMS Kronprinzessin

¹⁵³¹ Budapesti Hírlap, 8. évfolyam, 1888-11-29 / 330. szám

¹⁵³² https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

¹⁵³³ Grazer Volksblatt, April 1887-04-16

Stephanie főhercegnő fedélzetén, a hajó két motorja két külön vízzáró rekeszben lett elhelyezve, a kazánrendszere pedig négyben külön vízzáró rekeszbe került.¹⁵³⁴

Kettős hajótestű, 12 hüvelykes acélpáncélzattal és kiterjedt vízhatlan rekeszekkel rendelkezik.

A hajótestet keresztirányú és hosszanti acélvázakkal építették, amelyekre a külső acél hajótest bevonatot szegecseltek. A hajótestet felosztották vízzáró rekeszekkel, és dupla hajófenékkal épült. Kifejezett kosorra volt, ami a korabeli nagyhajók közös jellemzője. A hajó vízszintes fedélzetű volt (nem tagolt felépítményekkel), és egy nagy elülső irányítótornyot kapott, a tején a parancsnoki híddal. Hátul volt egy kisebb másodlagos irányítótornya.¹⁵³⁵

Fegyverzete:

3 db 30,5 cm (12 hüvelyk) Krupp C 80 típusú MRK L/35 ágyúcső, Armstrong Mitchell Co. lövegbölcső
A lövegeket, forgatható, nyitott, ún. barbetta tornyokban helyezték el. A torony felülről nyitott, így a löveg szabadon áll, de erős perempáncél veszi körül a löveget. Ez a hajó kapta meg a Monarchiában az első (szerintem második) 30,5 cm-es lövegeket. Két lövegtorony előre nézett, a hajó jobb és bal oldalán egy-egy, míg a harmadik hátrafelé nézett a középvonalon. A hátsó löveg egy fedélzettel magasabban volt az első lövegtornyokhoz képest.

Hosszúságuk 10.7 méter

A fegyvercső súlya: 48,5 t. (492.5 méter mázsa, a talpé kerettestől együtt 164 m mázsa)

Acélgránát súlya: 455 kg (990 font) (Lövedékének (acélgránát) súlya a befoglalt 16.2 kg. robbantó szerrel együtt 471 kg., a hozzávaló barna hasáblőpor-töltényé pedig 140 kg.)

A lövegcső tengelyének magassága a víz felett: 6,3 m.

A lőportöltet tömege: 141 kg (310 font) "barna prizmás lőpor"(feltehetően nitrocellulóz)

A golyó kezdeti sebessége: 530 m/s (1700 láb/s) (máshol 535 m/s)

Leghosszabb hatótáv: 16 km

Lövési távolság 15°-os magasságban: 9,3 km¹⁵³⁶

Az első lövegek forgása 180°, míg a hátsó lövegé 270°.

Páncéltörő képessége 6500 méteren képes 70 cm (700 mm), vastagságú hengerelt vaspáncélt áttörni.

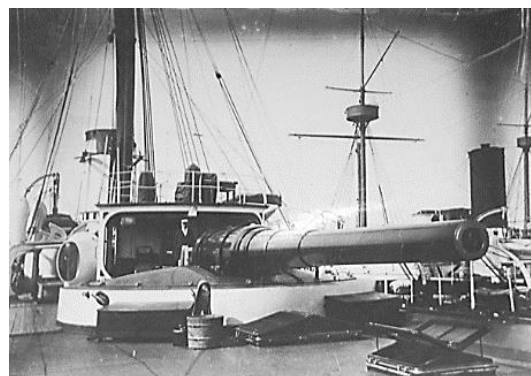
A lövegeket hidraulika mozgatta és a töltést is hidraulika segítette.

A tűzgyorsaság viszonylag lassú, percenként 2 lövés.¹⁵³⁷

Lőszerkészlet csövenként 40 db, azaz, összesen 120 db, ami igen kevés.

A fegyverek elrendezése hasonló a korabeli francia hajókhöz. Ezt a különleges méretű fegyvert a brit (Majestic-osztály), az amerikai (USS Texas és Iowa) és az orosz (Chesma-osztály, Georgy Pobedonosets-osztály, Navarin) flottánál használták, így az osztrákok jó társaságban voltak.

Az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie 1889 júliusában szintén ilyen lövegeket kapott.

*A hajó hátsó lövegtornya*¹⁵³⁸

¹⁵³⁴ https://de.wikipedia.org/wiki/Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

¹⁵³⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

Linzer Tages-Post, Juli 1887-07-03

¹⁵³⁶ https://austria-forum.org/af/AustriaWiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

¹⁵³⁷ Vasárnapi Ujság – 1895-12-15 / 50. szám

¹⁵³⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

<https://laststandonzombieisland.com/tag/sms-kronprinz-erzherzog-rudolf/>

A fő lövegek elhelyezése azt a célt szolgálta, hogy kosolósos támadás esetén, az ellenfél hajóját minél erősebb tűz alatt tudja tartani. A lövegek lőtávolságának drasztikus növekedése és a gyorsüzelő ágyúk megjelenése, a kosolósos harcmodort lényegében ellehetetlenítette.

Hidraulikus lőszerliftek. A fő lövegtornyok hidraulikus mozgását 2 db 50 atmoszférás gőzszivattyú áll rendelkezésre. Ezek mozgatják a lőszerlifteket is.

Egy 305 centiméter űr átméretű, hosszú Krupfféle aczelágyúnak költsége, hozzá számítva az Armstrong angol cég által szállított és hidraulikus nyomásra berendezett talpat, 187,540 frt.¹⁵³⁹

6 db 12 cm (4,7 hüvelyk, 12 fontos) L/35 gyorsüzelő „vasbronz” Krupp ágyú

A pisztoly tengelyének magassága a víz felett: 4,4 m. Ezen lövegek kazamatákba kerültek a hajó két oldalára.

Golyósúly: 26 kg (57 font)

Porterhelés: 15 kg (33 font)

Robbanótöltet: 1,4 kg

A golyó kezdeti sebessége: 610 m/s

Leghosszabb hatótáv: 12 km

Össz lőszerkészlet ebből a méretből 256 db

(Később ezt lecserélték 6 db 120 mm/L35 QF (gyorsüzelő) Krupp lövegre.)

2 db 7 cm L/15 Uchatius ágyú

Fegyverzetgyarapodás 1905-ig (1897-ben a tüzérsége már rajta volt, nem tudni, mikor kapta a torpedóit.):

7 db (máshol 5 db) 4,7 cm (1,9 hüvelyk) L/44 SFK Skoda gyorsüzelő ágyú a torpedónaszádok ellen.

2 db 4,7 cm L/33 Hotchkiss gyorsüzelő ágyú csónak- és partraszálláshoz

Összes 4,7 cm-es lőszerkészlete 1770 db

(Később cserélve 2 db 6,6 cm-es L/15 Hotchkiss gyorsüzelő ágyúra.)

2 db 3,7 cm (1,5 hüvelyk) SFK Skoda L/44-es gyorsüzelő ágyú a torpedónaszádok ellen.

Lőszerkészlet 780 db

4 db 40 cm (15,7 hüvelyk) torpedócső, kettő elől és kettő hátul.

Torpedókészlet 14 db

Egy árboca volt, aminek tövéhez 2 db gyorsüzelő ágyút helyeztek el.

Csónakjai:

1 db előosztályú gőz bárka

1 db másodosztályú gőz bárka

1 db elsőosztályú vitorlás bárka

1 db elsőosztályú Pinasse

2 db elsőosztályú nagy csónak vitorlával

2 db másodosztályú nagy csónak vitorlával

1 db első osztályú mentőcsónak

1 db másodosztályú Gigg

2 db 6 evezős Jollbort

1 db 2 evezős Jolle

2 db tisztító ladik¹⁵⁴⁰

Épült: Tengerészeti Szertár (Arzenál) Pola

Tervezés kezdete: 1881 (Az SMS Salamander leváltására tervezték, [Friedrich von Pöck](#) admirális kezdeményezésére.¹⁵⁴¹)

Tervezték: Viktor Lollok és Josef Kuchinka (Kučika) tengerészeti mérnökök tervezték. A tervezésben Moriz Soyka is részt vehetett. Építésvezető Heinrich Margutti hajóépítő mérnök.

Gépészmérnöki és üzemeltetési vezető mérnök Josef Prüchner von Dambach.

¹⁵³⁹ Vasárnapi Ujság – 1895-12-15 / 50. szám

¹⁵⁴⁰ Matlekovits Sándor (szerk.): Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye 4. kötet (Budapest, 1897)Marchetti Herman - Reményi Ferenc: A cs. és kir. haditengerészet kiállítására

¹⁵⁴¹ https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

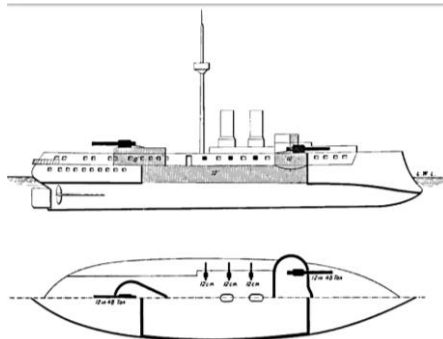
Építés kezdete: 1884.01.25.

Vízrebocsátás: 1887.07.06.

Próbautak kezdete: 1889.09.20.

Hadrendbe állt: 1890.06.30.

Építési költsége: 10 885 140 korona ami 5,44 millió forint.

A hajó vonalrajza¹⁵⁴²

A Monarchia hadiflottája, igen sokáig a Lissai csata győztes hajóira alapult.

Az első és egyetlen osztrák, majd később osztrák-magyar sorhajó volt a kétfedélzetes "Kaiser" kombinált vitorlával és gőzhajtással, 1855-től 1862-ig Polában építettek. Ezt követte a "páncélos fregattok", avagy kazamatahajók sora Triesztben. Ezek a "Drache" és "Salamander", a "Kaiser Max", "Prinz Eugen" és "Juan de Austria", "Erzherzog Ferdinand Max" és "Habsburg", amelyek mind részt vettek az 1866-os Lissa-i csatában.

1867-től 1881-ig három központi kazamata csatahajót építettek, "Lissa", "Erzherzog Albrecht" " és "Tegetthoff". A régebbi hajók egy részét hivatalosan "modernizálták", és egészen a XIX. század végéig álltak szolgálatban.

A régi "sorhajó" "Kaiser"-t átépítették. A hajótest felső részét újjáépítették vasból, és a hajó szolgálatban és tartalékban maradt az I. világháború végéig. 1902-től 1918-ig, meghajtás nélkül, „Bellona” néven.¹⁵⁴³

A Monarchia első vagy második toronypáncélos hajója az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf, amely három forgatható tornyú hadihajója.¹⁵⁴⁴ Előzménye az 1875-79 között épült francia Victorieuse és a Diguesclin, Amiral Duperré.

Kiseb változata volt a két lövegtoronnyal felszerelt és Triesztben (Stabilimento tecnico triestino (STT)) épült **SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie**. Ennek azonban erősebb volt a motorja, valamivel könnyebb felépítésű volt, ezért nagyobb sebességet ért el. Ez 4995 tonna, 280 láb hosszú, 2x30,5 cm löveg, 2 árboc. Másodlagos fegyverzete viszont erősebb volt az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf- nál.

Mindkét hajó törzse viszonylag rövid volt, de a hajótest formája is különbözött: A "Rudolf" vízszintes fedélzetű volt, míg a "Stephanie" pedig magasabb felépítésű volt, és a másodlagos tüzérsége pedig egy fedélzettel lejjebb került, mint a nagyobb hajón. Két tornyot előre, a hajók oldalára szereltek fel, a harmadikat pedig (csak a "Rudolf"-on) a hátsó részen helyezték el.

Az SMS Kronprinzessin Stefanie hajótestének középső részét bemélyítették, hogy lehetővé tegyék a tüzérség számára a hajó vége feletti tüzelést. A hajókon az összekötő torony tetején nyitott híd volt; és mindkét hajónak két kéménye volt. A Rudolf-on a kos még kifejezettebb volt, és a hajókat két hajócsavarral és egy kormányval építették.

¹⁵⁴² https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf#/media/File:SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf_line_drawing.jpg

¹⁵⁴³ https://www.researchgate.net/publication/281379600_Turreted_ironclads_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf_and_Kronprinzessin_Stefanie

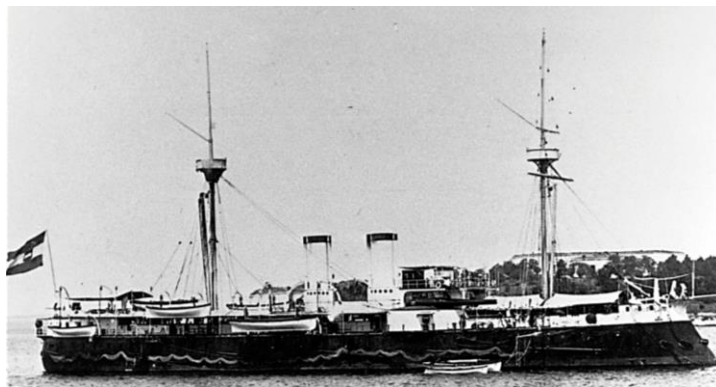
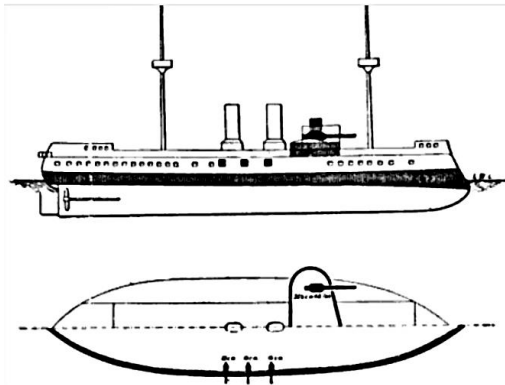
¹⁵⁴⁴ https://www.researchgate.net/publication/281379600_Turreted_ironclads_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf_and_Kronprinzessin_Stefanie

A Stefanie két háromhengeres, összetett gőz dugattyús motorral rendelkezett, amelyek teljesítménye 8000 lóerő (jelzett lóerő) vagy 5882 kW volt, és elérte a 17 csomós (kts) maximális sebességet. A Stefanie övpáncélja mindössze 229 mm-es de a teljes hosszát lefedte a hajónak. A tornyot 225 mm-es páncél védte, a 283 mm-es páncélozott fedélzetű barbettek, a fedélzet pedig csak 25 mm-es. Így az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf volt a jobban páncélozva. "Stefanie"-nak csak két 305 mm/L35 Krupp C 80 ágyúja és hat másodlagos 150 mm/L34 kaliberű Krupp C 86 lövege volt.

A torpedóelhárító csónak ütegében több löveg volt, mint féltestvérén, hét 47 mm/L44 QF ágyúból, két 47 mm/L33 QF ágyúból, két 37 mm/L44 QF lövegből és két 66 mm-es leszállóágyúból állt. Mindkét árbocán két egy-egy ágyút helyeztek el. A torpedócsövek elrendezése és száma ugyan az volt, mint a "Rudolf-on". A Stefanie legénysége 430 főből állt.

(Azért írok az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie-ről is, mert a szakirodalom a Rudolf-ot és a Stephanie-t gyakran testvérhajónak írja, noha nem voltak azok.) Szinte mindig együtt hajózott a két toronypáncélos. A Stefanie páncéljának a súlya 890 tonna.¹⁵⁴⁵

Csónakjai: 1 db első osztályú gőzbárka, 1 db harmad osztályú gőzbárka, 1 db másod osztályú vitorlás bárka, 1 db másod osztályú Pinasse, 1 db első osztályú vitorlás csónak, 2 db másod osztályú vitorlás csónak, 1 db első osztályú mentőcsónak, 1 db másod osztályú Gigg, 2 db 6 evezős Jollbort, 1 db 2 evezős Jolle, 2 db tisztító ladik.¹⁵⁴⁶

Elkísérte az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf-ot a Kieli útra, illetve a Kolumbusz ünnepségre és ott volt Kréta vizein is a nemzetközi flottában.

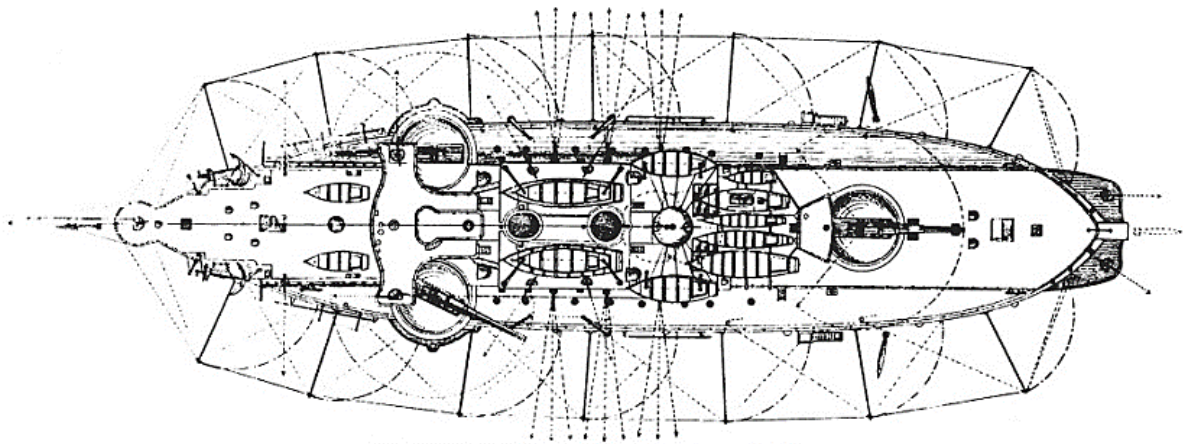
Nyitott, barbette tornyot kapott még az SMS Franz Josef I. cirkáló és az SMS Maria Theresia páncélos cirkáló. A barbette tornyok később elavultak, és ezért már csak zárt tornyú hajókat építettek.

Az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf és az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie hajók költsége együttesen arra kényszerítette az osztrák haditengerészetet, hogy felfüggeszék a csatahajók építését, 1892 májusáig, mikor megrendelték az 5785 tonnás Monarch osztályú SMS Budapest partvédelmi hadihajót.

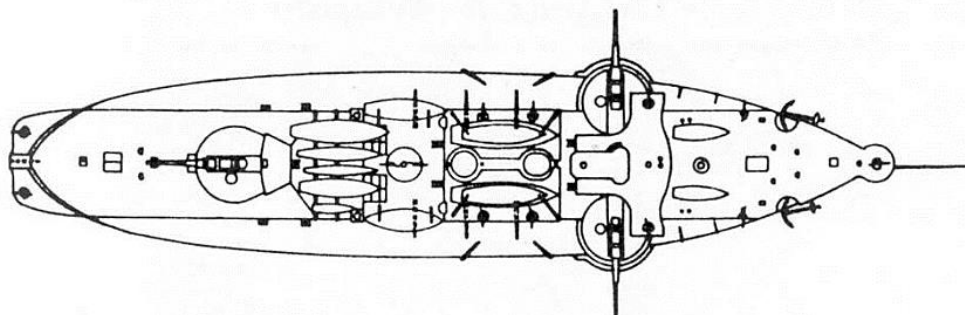
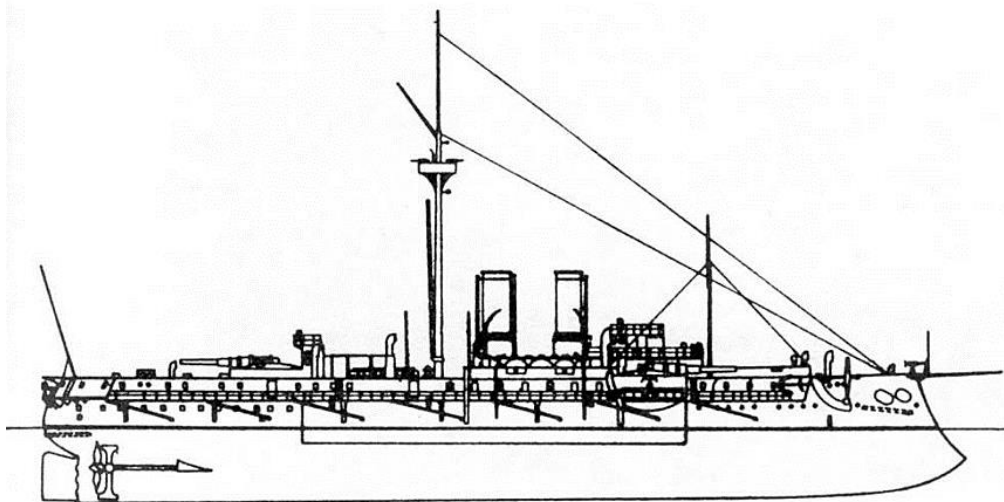
¹⁵⁴⁵ Klagenfurter Zeitung, April 1887-04-16

¹⁵⁴⁶ Matlekovits Sándor (szerk.): Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye 4. kötet (Budapest, 1897)Marchetti Herman - Reményi Ferenc: A cs. és kir. haditengerészet kiállítás

A SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf és az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie építését pedig olyan „takarékosan” finanszírozták, hogy elkészültük több mint hat évig tartott. Az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf az osztrák flotta legerősebben felfegyverzett és legpáncélozottabb hajója lett egy évtizeden át, és széles körben használták zászlóshajónak.

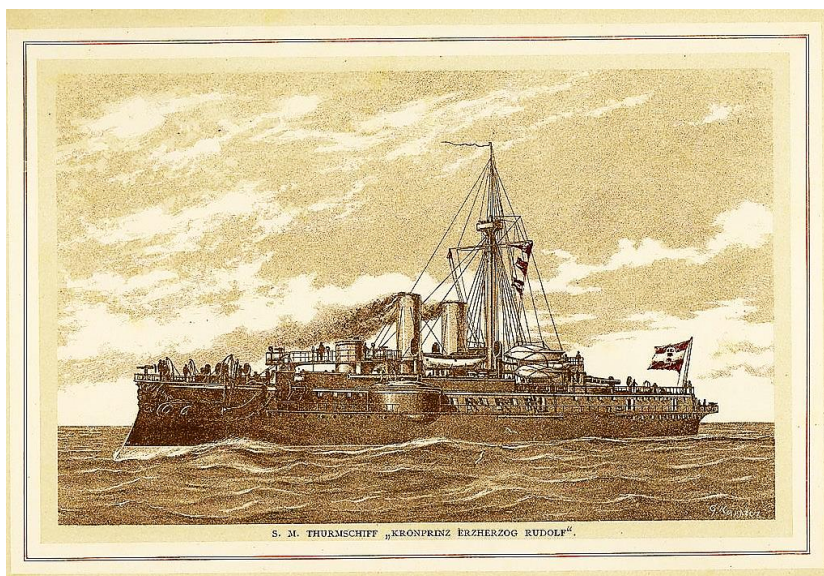

Armierungsplan S.M. Schiffes »Kronprinz Erzherzog Rudolf«.

WWW.KORABLI.EU¹⁵⁴⁷

¹⁵⁴⁷ <https://laststandonzombieisland.com/tag/sms-kronprinz-erzherzog-rudolf/>

Gustav Kappler rajza a hajóról Triesztben¹⁵⁴⁸

1883.

„A hadügyminiszter rendeletére intézkedés történt, hogy a „Kronprinz Erzherzog Rudolf“ páncélos kaszamáta-hajó építése az eredetileg kitűzött határidő előtt befejeztessék.”¹⁵⁴⁹ Ezek szerint, nem volt sajtónyilvános, hogy toronypáncélos épül és nem kazamatahajó.

A kikötőben épülő „Kronprinz Erzherzog Rudolf” kazamat-hajó építése Bácsból jött utasítás folytán nagyobb erélyvel folyik. Az új hajó a régi SMS Salamander páncélos fregatt helyét fogja pótolni a hajóhadban.¹⁵⁵⁰

1884.

Hajóépítések, gépek és kazánok: 1. tétel. »Salamander« vértés fregát pótlására szolgáló »Kronprinz Erzherzog Rudolf« nevű csatahajó (toronyhajó) 193 000 Frt.¹⁵⁵¹

„A magyar delegáció tengerészeti albizottságának egy határozata. Azon jelentésben, melyet a tengerészeti albizottság a delegációnak beterveztett a IV. című alcímű (hajóépítések, gépek és kazánok) tételénél érdekes határozat foglaltatik, melyet a következőkben részletesen _____ szolgáló „Kronprinz Erzherzog Rudolf“ nevű csatahajó (toronyhajó) építésének folytatására negyedik részlet gyanánt 1885-re javaslatba hozatik 193.000 frt. A tengerészeti igazgatóság ezen tétel indokolásánál behatóan fejtegeti annak szükségét, hogy az eredetileg 5500 tonna belterjedelmű hajó helyébe egy 68000 tonnás hajó építtessék. Hasonlóképpen az eredetileg 5 ezer 500 lőerőre tervezett gép helyébe egy 6500 lőerőjű gép alkalmazását javasolja és végre a már megszavazott két 30,5 cm. ágyún kívül egy harmadik ágyú beszerzését indítványozza. Mindezen újítások indoklásául az Alexandria ágyúztatása alkalmával szerzett tapasztalatokra utal. Az albizottság elismeri ugyan, hogy az idézett indoklás és még inkább a tengerészeti igazgatás képviselője részéről a tárgyban az albizottságnak adott szóbeli felvilágosítások meggyőzték arról, hogy ezen vértés hajó építésénél az eredeti tervek megváltoztatása szükségessé vált. Azonban tény az, hogy a hajóterveknek megválasztása már 1882. év végével eszközöltetett, sőt valószínű, hogy magának a hajó építésének ezen új tervek alapján való folytatása a múlt év folyamán már foganatba vétetett, anélkül, hogy erről a múlt évi országos bizottságnak jelentés tétel volt. Az ilyen eljárás az albizottság nézete szerint az országos bizottság budget megszavazási és ellenőrzési jogával ellentétben áll. Hogy tehát jövőre hasonló esetek ismétlésének eleje vézessék, az albizottság a 1. országos bizottságnak a következő határozathozatalát ajánlja. Határozat. Mindazon esetekben, melyekben egy több éven át részletfizetések mellett eszközöndő építkezés tervezetében oly jelentékenyebb újítások czéloztatnak, melyek a az eredetileg megállapított összköltség-előírányzat

¹⁵⁴⁸ https://de.wikipedia.org/wiki/Kronprinz_Erzherzog_Rudolf#/media/Datei:Schiff_sms_kronprinz_erzh_rudolf.JPG

Das interessante Blatt, Juli-Dezember 1887-07-07

¹⁵⁴⁹ Budapesti Hírlap, 3. évfolyam, 1883-11-30 / 330. szám

¹⁵⁵⁰ Pesti Hírlap, 5. évfolyam, 1883-11-30 / 330. szám

¹⁵⁵¹ Budapesti Közlöny, 18. évfolyam, 1884-11-30 / 278. szám

nagyobb mérvű megváltoztatását eredményeznék, az új terv és költségelőirányzat a legközelebbi részösszeg kikérése alkalmával előzetesen alkotmányos tárgyalás végett beterjesztendő. Azon kivételes esetekben pedig, melyekben fontos indokok a már megkezdett építésnek egy időre való megszakítását meg nem engedik, az utólagos jóváhagyás az új terv és költségelőirányzat beterjesztése mellett a legközelebbi országos bizottságtól kérendő ki. Ezen eljárástól való eltérésnek csak azon esetben van helye, hogy ha az építkezésre nézve az országos bizottságnak 1878. évi június 6-án a póthitelek kikérése és a túlkiadások tárgyában hozott határozata alkalmazható. Ezen határozat az albizottság véleménye szerint a birodalmi tanács közösügyi bizottságával hozzájárulás végett közlendő volna. Azon feltevésben, hogy a hadügyi kormányzat a fenti határozat értelmében, a „Kronprinz Erzherzog Rudolf“ új terv és költségelőirányzatát a legközelebbi országos bizottságnak be fogja terjeszteni: a) a hajótest átépítésének folytatására 100,000 frt, b) a gépre 6-ik részlet gyanánt 93,000 forint, összesen 193,000 forint megszavazása ajánlatik.”¹⁵⁵²

1885.

Alczim. Hajóépítések, gépek és kazánok: 1. tétel. »Salamander« vértés-fregát pótlására szolgáló »Kronprinz Erzherzog Rudolf« nevű csatahajó (toronyhajó) 419 500 Frt.¹⁵⁵³

1886.

Hajóépítések, gépek és kazánok: 1. tétel. »Salamander« vértés-fregát pótlására szolgáló »Kronprinz Erzherzog Rudolf« nevű csatahajó (toronyhajó) 584 500 Frt.¹⁵⁵⁴

„A »Kronprinz Erzherzog Rudolf« nevű csatahajóra (toronyhajó) fölvetett 165.000 frtnyi többszükséglet az által igazoltatik, hogy a hajót a vízrebocsátásra megállapított és többé el nem napolható időszakig (legkésőbb 1887. június) nemcsak a vértészet azon részével kell ellátni, mely mindenestre a szárazföldön alkalmazandó, hanem még az év folyamában a vértészet azon további részeit is be kell szerezni, melyekkel a vízrebocsátás után a hajótestnek a nehéz gép alkatrészek által előidézett folyton növekedő süllyedéséhez képest a hajó oldalai okvetlenül ellátandók. A vízrebocsátás már kétszer elnapolt határideje tovább már nem halasztható, a trieszti Stabilimento tecnico-val a hajó jelenleg már majdnem kész gépeit illetőleg kötött szerződési kötelezettségek értelmében, valamint tekintettel ezen már 1882 óta épülőfélben lévő gép jó állapotban tartására. Ez okból a gép minél előbb való elhelyezése a hajón multhatatlanul szükséges. Ezen a közös államháztartás 1882. évre szóló előirányzata feletti, legfelsőbb szentesítést nyert bizottsági határozatok folytán engedélyezett csatahajóra eddigelé igénybe vett s ezentúl még igénybe veendő pénzüsszegek a következők : Előirányozva volt eredetileg 3.930.000 frt, eddig igénybe vétetett 2.734.000 frt, igénybe veendő még 1.197.000 frt, jövő évre előbb. 584.500 frt.”¹⁵⁵⁵

1887.

1887.07.02-re tervezték a vízrebocsátást.¹⁵⁵⁶

1887.07.03-i hír: A „Kronprinz Rudolf“ nevű tornyoshajó, melynek építési költségeit három évvel ezelőtt szavazta meg a delegáció, jóformán készen áll Pola mellett az Olajfák szigetén. Három évig készült az osztrák-magyar hajóhadnak ez az újabb büszkesége, három évig fűrt, faragott a sok acéllemezen, bordán és fán ezernyi munkás kéz, míg végre most miniummal befestve, ott veresült az óriási hajótest az üvegtetejű hajószin alatt. A hajó orra, mely a part felé áll, még 10 méternyire néz ki a szín óriási kapuján, fara pedig szintén messzire nyúlik ki a két ikercsavarral a szín alól. A hajót egy külön e célra készített óriási szerkezettel bocsátják vízre.¹⁵⁵⁷

Az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie vízrebocsátása 1887.04.16-én volt.¹⁵⁵⁸ Az építés kezdete 1883.¹⁵⁵⁹ A vértészet beszerzésére 65.000 forintot ennél a hajónál.

¹⁵⁵² Magyar Polgár, 18. évfolyam, 1884-11-15 / 264. szám

¹⁵⁵³ Budapesti Közlöny, 19. évfolyam, 1885-11-26 / 271. szám

¹⁵⁵⁴ Budapesti Közlöny, 20. évfolyam, 1886-12-12 / 284. szám

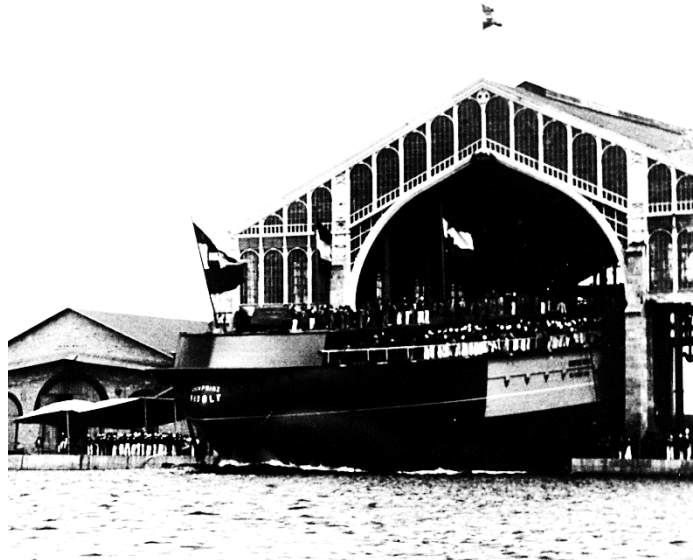
¹⁵⁵⁵ Nemzet, 5. évfolyam, 1886-11-05 / 1503. szám

¹⁵⁵⁶ Fővárosi Lapok, 24. évfolyam, 1887-06-09 / 157. szám

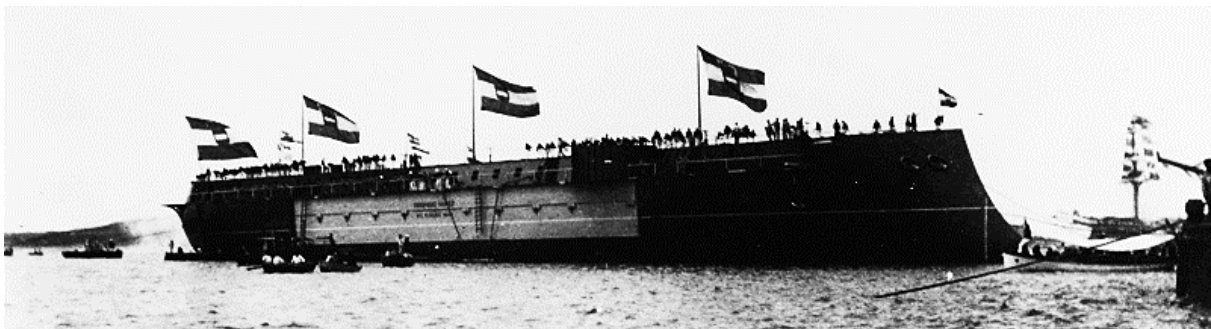
¹⁵⁵⁷ Budapesti Hírlap, 7. évfolyam, 1887-07-03 / 182. szám

¹⁵⁵⁸ Nemzet, 6. évfolyam, 1887-04-16 / 1662. szám

¹⁵⁵⁹ Nemzet, 7. évfolyam, 1888-06-09 / 2076. szám

A hajó vízre bocsátása a Pola-ban 1887. július 6-án

A hajó vízre bocsátása a Pola-ban 1887. július 6-án

A vízrebocsátásánál jelen volt I. Ferenc József császár és király.¹⁵⁶⁰

„A »Rudolf trónörökös« toronyhajó. Az új toronyhajó, a »Rudolf trónörökös«, vízrebocsátása tudvalevőleg július 6-án megy végbe Pólában, a király ő felsége és a királynét képviselő Mária Terézia főhercegasszony kíséretében. A hajót a pólai arzenálban építék, Soyka Móric hajómérnök tervei szerint. A legújabb építészeti elvek és javítások szerint készült hajó kitűnően van védve az elmerülés ellen, ha mindjárt több léket kap is. A hajó az úgy nevezett kettős toronyhajók közé tartozik s a legerősebb páncéllal a gép meg az ágyuk vannak körülfogva. A két ágyútoronyt 305 milliméter vastag Compound-páncél védi. A falakat a víz alatt 69 milliméter acéllemezzel védi s az oldalpáncélok mögött még egy méternyi paraffa-öv szolgál az ellenséges lövegek felfogására. A szivattyúgép óránként 2000 tonna betódult vizet távolíthat el. A hajó hossza 94,4 méter, legnagyobb szélessége 19,2 méter. Van 22 ágyúja, köztük három olyan, mely 455 kilogramm nehéz lövegeit 16 kilométerre vetheti és elegendő torpedója. 153 villamos lámpa szolgál világítással. A gép 7500 lóerejű s a hajó óránként 16 tengeri mértföldet tehet.»¹⁵⁶¹

„Pola, jul. 6. A Rudolf trónörökös nevét viselő új toronyhajó vízrebocsátása alkalmából Sterneck báró, a tengerészparancsnok, beszédet intézett ő felségéhez, melyben a tengerészparancsnok tagjainak változhatlan hűségének érzelmeit tolmácsolván, kiemelte, hogy mindnyáját csak az az eszme hatja át, hogy a legtöbb sikerrel alkalmazzák a fegyvert, melyet ő felsége a tengerészparancsnokra bízott. „A ma vízrebocsátott hajó a dicsőségesen uralkodó fejedelmi ház alapító ősére emlékeztet. Adja az ég, hogy az öröklött fény és nagyság, melyek uralkodó házunk dicsőségét hirdetik, e hajó lobogóját is kísérik és azt „nec pluribus

¹⁵⁶⁰ <https://en.vijesti.me/news-b/society/715966/the-largest-warship-of-the-kingdom-of-shs-was-named-after-the-place-on-the-side-where-crown-prince-rudolph-became-a-custodian>

¹⁵⁶¹ Fővárosi Lapok, 24. évfolyam, 1887-06-26 / 174. szám

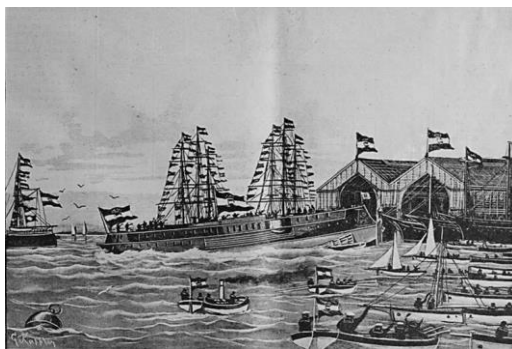
impar“ mindig győzelemre vezessék.“ Ő felsége erre következőleg válaszolt: „Őszinte örömmel töltenek el az imént hallott szavak, mert azokban a hazaszeretet és áldozatkészség ama nemes szelleme nyilatkozik, mely jeles haditengerészetemet mindenkoron lelkesítette és fényes dicsőséges tettekben látható kifejezést nyert. Mint mindig, most is örömmel szívvvel időztem önök körében, hol a megtartott gyakorlatok alatt alkalmam volt meggyőződést szerezni a haditengerészet kitűnő kiképzéséről és harcképességéről. Ezért önnek, mint parancsnoknak, valamint tengerészetem minden tagjának teljes elismerésemet és köszönetemet fejezem ki. A mai magasztos ünnep a haditengerészetre nézve komoly jelentőséggel bír, minthogy az új toronyhajó hivatva van a monarchia tengeri hatalmát lényegesen emelni. Menjen tehát a hullámok közé, hogy ott a többi hadihajó sorában méltó helyi foglaljon el és ha Isten bölcsessége úgy rendelné, a harc percében dicsőséges lobogónknak továbbra is a győzelmet megtartsa.“

Póla, jul. 6. A király a következő kéziratot intézte Steineck b. altábornagyhoz: A Kronprinz Erzherzog Rudolf toronyhajó vízrebocsátása, mely által hajórajom tetemes erősbödést nyer, örvendetes alkalmat adott nekem arra, hogy ismét néhány napot időzhettem tengerészetem körében. Ez időzésem alatt újólág azt a megnyugtató és meggyőződést szereztem magamnak, hogy tengerészetem mily nagy mértékben el van telve ama kötelességi és komoly törekvéstől, hogy harcedzett kiképzését előmozdítsa és megelégedéseme, szolgál, kijelenthetnem, hogy teljes figyelem fordított, tengerészet terén legutóbbi időben történt nagymérvű haladásra és ezzel összefüggésben a harci eszközök megválasztására és értékesítésére. A hajóknak gyors készenléte a szolgálatra oly rövid idő alatt, a legénységnek kiképzése, a céllovészetnél elért kedvező eredmények, hajóraj és a torpedó-flottilla gyakorlatai tanúságot tesznek az odaadó buzgalomról, melylyel magát hivatása, sokoldalú nehéz kötelességeinek az ön céltudatos parancsnoksága alatt haditengerészetem minden közege folyvást szentelt. Teljes méltánylásában az elért eredményeknek, kellemesen indítva érzem magamat önnek, a tisztikarnak és legénységnek, valamint a műszaki és kezelési személyzetnek legmelegebb elismerésemet és megelégedésemet kifejezni, meghagyván önnek, hogy ezt kellő módon közhírré tegye.

Póla, jul. 6. A gyári munkások leányai pompás bokkrétát nyújtottak át a főhercegnőnek és beszédben is üdvözölték, melyben az uralkodóház iránti szeretetüknek és ő felsége a királyné iránti soha el nem múló hálájuknak adtak kifejezést. Pola, jul. 6. (A P. H. eredeti távirata.) Mária Terézia, mint a „Kronprinz Rudolf“ kettős toronyhajó keresztanyja a következő beszédet mondta: „Ő felsége, legkegyelmesebb császárnénk és királynénk nevében „Kronprinz Rudolf“ névre keresztellek. Vihar dühében, harc hevében, Isten megóvjon, megsegéljen, Ausztria lobogójára, a birodalom erős és soha le nem győzött őrére csak dicsőséget és becsületet hozz.“¹⁵⁶²

Mária Terézia, mint a „Kronprinz Rudolf“ kettős toronyhajó keresztanyja a következő beszédet mondta: „Ő felsége, legkegyelmesebb császárnénk és királynénk nevében „Kronprinz Rudolf“ névre keresztellek. Vihar dühében, harc hevében, Isten megóvjon, megsegéljen, Ausztria lobogójára, a birodalom erős és soha le nem győzött őrére csak dicsőséget és becsületet hozz.“¹⁵⁶³

Hajóépítések, gépek és kazánok: 1. tétel. »Salamander« vértés-fregat pótlására szolgáló »Kronprinz Erzherzog Rudolf csatahajó (toronyhajó) 450 000 Frt.¹⁵⁶⁴

1565

¹⁵⁶² Pesti Hírlap, 9. évfolyam, 1887-07-07 / 185. szám

¹⁵⁶³ Pesti Hírlap, 9. évfolyam, 1887-07-07 / 185. szám

¹⁵⁶⁴ Budapesti Közlöny, 21. évfolyam, 1887-11-30 / 273. szám

¹⁵⁶⁵ Das interessante Blatt, Juli-Dezember 1887-07-07

1888.

1888.02.20-i hír: Az arzenálban legközelebb hat darab 12 centiméteres ágyút öntenek a most épülő »Kronprinz Rudolf« páncélos hajó számára ; ugyane hajó számára az esseni Krupp-féle gyárban is készül hat darab 15 centiméteres ágyú.¹⁵⁶⁶ A 15 cm-es lövegek az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie részére készültek.

A gépeinek az ára: Hajóépítések, gépek és kazánok, 213 000 Ft és még 372 000 Ft, Hidraulikus mozdonyok a 30,5 cm-es ágyúkhöz 105 000 ft. A vértetet beszerzésére 162,00 frtot.¹⁵⁶⁷

„Ezen indokolás szerint az »Erzherzog Ferdinand Max« vértet-fregát átépítésének, »Kronprinzessin Erzherzogin Stefanie« toronyhajó, megkezdése óta (1883. ind 1888-ban) költségvetésileg engedélyezett hitelekkel 2 776,540 frtnyi összegben és az 1889. évre szóló előirányzatba beállított szükséglettel 359,900 frtnyi összegben, továbbá az 1887. évre kért póthitelekkel 152,000 frtnyi és az 1888. évre kérttel 65,000 frtnyi összegben, ezen átépítésre mindössze 3.353,440 frt vétetett igénybe, mely összeg a 3.607,000 frtnyi összköltség-előirányzattal szemben még egy 253,560 frtnyi maradékot mutat fel, melyből előreláthatólag még csak egy részösszeg fog az 1890. évre szóló előirányzatba igénybevéteni. Ugyanígy a »Salamander« vértet-fregát pótlására szolgáló »Kronprinz Erzherzog Rudolf« toronyhajóra is az építés megkezdése óta 1882-től ind 1888-ig költségvetésileg engedélyezett 3.183.000 frtnyi hitelek, és az 1889 évre szóló előirányzatba beállított 372.000 frtnyi szükséglet, továbbá az 1887. évre kért 213.000 frtnyi, és az 1888. évre kért 162.000 frtnyi póthitelek, összesen 3.930,000 frt, az ezen hajóra előirányzott 3.930,000 frtnyi költségek túllépése nélkül valószínűleg elegendő lesz s így, amennyiben jelenleg előre látható, ezen hajóra egy további hitel vagy épen nem, vagy pedig egy aránylag csak csekély összegben fog kéretni.”¹⁵⁶⁸

1888.12.20-án Polából jelentik, a „Kronprinz Rudolf“ páncélos fregatton tűz ütött ki, melyet azonban a Bellona (ex. SMS Kaiser ütegfedélzetes sorhajó) személyzetének segítségével gyorsan elfojtottak.¹⁵⁶⁹

1889.

1889.09.20-án tette meg az első próbaútját.¹⁵⁷⁰

Alczim: Hajóépítések, gépek és kazánok: 1. tétel. A »Salamander« vértet-fregat pótlására szolgáló »Kronprinz Erzherzog Rudolf« csatahajó (toronyhajó) 200.000 Ft. »¹⁵⁷¹

1890.

A Nyári hajóraj tagja és zászlóshajója.

Hajózott az Északi és a Keleti (Balti)-tengeren 1890-ben.

SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf és az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie két másik kisebb hajóval együtt (SMS Kaiser Franz Josef I. cirkáló és az SMS Tiger torpedó-hajó¹⁵⁷²) 1890 egy részét a Balti- és az Északi-tengeren töltötte a német haditengerészet századaként, II. Vilmos német császár meghívására. Meglátogatták **Gibraltár**, **Portsmouth** és **Cowes** kikötőit, és részt vettek Viktória brit királynő tiszteletére rendezett flottafelvonuláson is.

1890.08.18-i hír: **Koppenhága (Dánia)**, aug. 18. Ferenc József ő felsége születésnapja alkalmából az itt levő osztrák-magyar hajóraj és a dán hajóraj fel vannak lobogózva. A „Rudolf trónörökös' hajón ünnepi isteni tiszteletet tartottak, melyen jelen volt Vilmos (dán) herceg, a király fivére is.¹⁵⁷³

¹⁵⁶⁶ Fővárosi Lapok 1888-02-28 / 59. szám

¹⁵⁶⁷ Budapesti Közlöny, 22. évfolyam, 1888-07-11 / 160. szám

Nemzet, 7. évfolyam, 1888-06-09 / 2076. szám

¹⁵⁶⁸ Nemzet, 7. évfolyam, 1888-06-09 / 2076. szám

¹⁵⁶⁹ Pestí Hírlap, 10. évfolyam, 1888-12-20 / 350. szám

¹⁵⁷⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

¹⁵⁷¹ Budapesti Közlöny, 23. évfolyam, 1889-07-24 / 170. szám

¹⁵⁷² Fővárosi Lapok 1890-06-12 / 160. szám

¹⁵⁷³ Pestí Hírlap, 12. évfolyam, 1890-08-19 / 228. szám

1890.08.21-én **Koppenhágában** a »Rudolf trónörökös« hajón estély volt, melyen Keresztély, Károly és Vilmos hercegek, a hadügyminiszter, a tengerészeti miniszter s az osztrák-magyar követség és a konzulátus tisztviselői vettek részt.¹⁵⁷⁴

Az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf-ot a **karlskronai svéd haditengerészeti bázisra** szállították, hogy ott megjavítsák a hajtóművét.

1890.08.23-án futott be (vontatták be) **Kielbe**, mert elveszítette az egyik hajócsavarját.¹⁵⁷⁵

1890.08.26-a **Kiel**. „Egyik páncélos hajónkat, a »Kronprinz Rudolf« nevűt, már néhány nappal előbb oda vontatták, mert csavarjának baja esett s most a hajógyárban éjjel-nappal dolgoznak rajta, hogy jövő szerdára készen legyen s részt vehessen a Vilmos császár előtt tartandó diszgyakorlatban.

Az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf csavarjának megrongálódásáért nem felelősek a hajó tisztjei. A hajó eredetileg nem tervezte, hogy rövid látogatást tesz Karlskronában. Ezt utólag iktatták a programjába, mert ott tartózkodott az osztrák flotta legmagasabb parancsnoka, Sterned báró admirális, aki Koppenhágából Malmön keresztül utazott oda. Péntek reggel a hajó két dán révkalauzt vett a fedélzetére Nyborg an Bord-ban. A Karlskronába vezető hajóút tele van zátonyokkal és sziklákkal. Ezek ráadásul a tenger hatására változtathatják a helyüket. Gyakori, hogy a német hajók is süllyednek a tenger fenekét be és kihajózásukkor. Az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf hajócsavarjának sérülése nem tűnik súlyosnak.¹⁵⁷⁶

Henrik herceg disztrakomát adott tisztjeinknek s báró Sterneck tengernagynak a királyi palotában jelölt ki lakást, míg Károly István főherceg mint hajóparancsnok a hajón lakik. A nagy flottaszemle, melyben az osztrák-magyar és német hadihajók együtt fognak résztvenni, szeptember 3-án lesz s az egyesült hajóraj aztán Flensburgba evez.¹⁵⁷⁷

1890.08.26-i hír: „**Kiel**, aug. 25. Henrik hercegnője tegnap **Brudl sorhajókapitányt**, a Kronprinz Rudolf osztrák-magyar páncélos hajó parancsnokát fogadta, akit aztán a hajó több tisztjével ebédre hívott meg.¹⁵⁷⁸

Az északi és a balti-tengeri körút során a hajók a német birodalmi flotta egységeivel együtt gyakorlatoztak.

1890.09.04-én **Kielben** voltak. Ekkor már sérülései voltak a hajónak.¹⁵⁷⁹

Kiel, 1890.09.21. Ma reggel, amikor az osztrák-magyar hajók készültek az indulásra, a „Kronprinz Rudolf“ páncélos hajó kazáncsöve megrepedt. A szükségessé vált javítás miatt az osztrák-magyar hajóraj elindulását két napra elhalasztották.¹⁵⁸⁰

A visszaúton a kötelék kikötött **Portugáliában** (Lisszabon), **Spanyolországban**, **Franciaországban** (Cherbourg), **Olaszországban** (Palermo) és **Máltán**.¹⁵⁸¹

Az út során, **Johan von Hinke ellentengernagy** zászlóshajója.

1890.11.07-én a kigyulladt olasz Principe Amadeo di Savoya teherhajó oltásában vett részt Triesztnél az SMS I. Ferenc József cirkálóval.¹⁵⁸²

Ebben az évben, mint I. osztályú tengerész hadapród, a hajón szolgált egy ideig vitéz nagybányai Horthy Miklós.¹⁵⁸³

1891.

A Nyári hajóraj tagja és zászlóshajója. Ekkor itt volt az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie is.

¹⁵⁷⁴ Pesti Napló, 41. évfolyam, 1890-08-22 / 231. szám

¹⁵⁷⁵ Pesti Hírlap, 12. évfolyam, 1890-08-24 / 233. szám

Pester Lloyd, Jahrgang 37, nr. 1890-08-24 / nr. 233

¹⁵⁷⁶ Die Presse, August 1890-08-27

¹⁵⁷⁷ Fővárosi Lapok, 27. évfolyam, 1890-08-31 / 240. szám

¹⁵⁷⁸ Budapesti Hírlap, 10. évfolyam, 1890-08-26 / 235. szám

¹⁵⁷⁹ Fővárosi Lapok, 27. évfolyam, 1890-09-04 / 244. szám

¹⁵⁸⁰ Budapesti Hírlap, 10. évfolyam, 1890-09-22 / 261. szám

¹⁵⁸¹ https://www.wikiwand.com/en/articles/SMS_Kaiser_Franz_Joseph_I

¹⁵⁸² Fővárosi Lapok, 27. évfolyam, 1890-11-09 / 308. szám

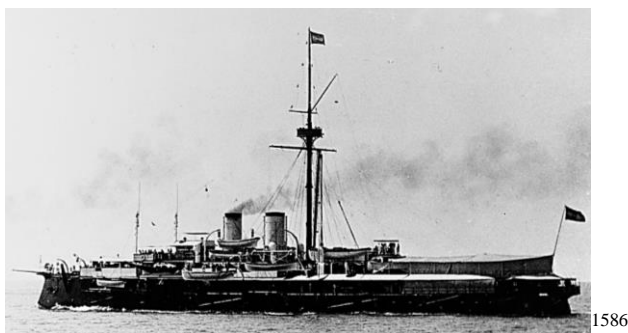
¹⁵⁸³ Magyar Katonai Közlöny, 1921 (9. évfolyam) Hősök csarnoka: / Régi magyar katonák. I. Írta: Olysói Gabányi János gyalogsági ezredes

1891.06.25-én Spalato-ban, a fedélzetére vette I. Ferenc József császárt és királyt. Val Sandon előtt flottagyakorlaton vett részt az uralkodó.¹⁵⁸⁴

Télen a hajók tartalékban voltak.

1892.

1892.06.26-i hír: Hajóraj Fiumében. Fiuméből táviratozzák lapunknak, hogy a két szakaszból álló hajóraj Steineck tengernagy főparancsnoksága alatt oda érkezett s a révben horgonyt vetett. Az egyik szakaszt, mely a »Kronprinz Rudolf«, »Kronprinzessin Stefanie« és »Kaiser Franz Josef I.« páncélosokból áll, **Spascu b. ellentengernagy** vezényli, a másikat pedig, amely a »Custoza«, »Don Juan« és »Kaiser Max« páncélosokból áll, Selmann ellentengernagy. Steineck b. tengernagy a »Greif« yachtra vont a fellobogóját. A »Geyer« és »Trabant« torpedó gőzösök is ott vannak. A »Don Juan«-t Károly István főherceg vezényli. Lipót főherceg mint sorhajózászlós a »Kronprinzessin Stefánie« páncéloson tesz rendes szolgálatot. A gyönyörű hajóraj a révben sorakozva, meglepően szép képet nyújt. A hajóraj tiszteletére a kormányzónál nagy díszbéd volt, később estély, melyre több száz meghívó adatott ki.¹⁵⁸⁵

1892.08.08-án befutott Polába, ahol azonnal leszerelték.¹⁵⁸⁷

1892-ben ellátogattak (SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf és a SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie és az SMS Franz Josef I. cirkáló) **Olaszországba** (Genova), hogy megünnepeljék Kolumbusz Kristóf 1892-es újvilági útjának 400. évfordulóját. Ekkor Európa-szerte több kikötőt is felkerestek. Így Genovában voltak 1892.09.12-én a Kolumbusz ünnepségen. Ekkor, a hajót, olasz politikusok keresték fel¹⁵⁸⁸. Ezen az úton az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf volt a flotta zászlóshajója. Genovában a hajót felkereste I. Umberto olasz király és fia III. Viktor Emmanuel herceg.

A spanyolok 1892.10.12-től ünneplik nemzeti ünnepként Amerika felfedezését.

1892.11.08-i hír: A hajóhad anyagszereinek karbantartása, pótlása és üzeme. C) alczim. Hajóépítések, gépek és kazánok: 1. tétel. »Salamander« vértés-fregat pótlására szolgáló »Kronprinz Erzherzog Rudolf« csatahajó (toronyhajó) 293.070 firt 37»/2 kr.¹⁵⁸⁹

1892-ben, tévesen, monitorként azonosította a hajót egy könyv.¹⁵⁹⁰ Talán azért tette, mert a flottában még ritkaság volt a toronypáncélos hajó, és a forgótornyokat ez időben monitorokon alkalmazták.

¹⁵⁸⁴ Fővárosi Lapok, 28. évfolyam, 1891-06-27 / 175. szám

Innsbrucker Nachrichten, Juni 1891-06-26

¹⁵⁸⁵ Budapest, 16. évfolyam, 1892-06-26 / 176. szám

¹⁵⁸⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf#/media/File:SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf.jpg

¹⁵⁸⁷ Pesti Napló, 43. évfolyam, 1892-08-09 / 220. szám

¹⁵⁸⁸ Pesti Hírlap, 14. évfolyam, 1892-09-13 / 253. szám

¹⁵⁸⁹ Budapesti Közlöny, 26. évfolyam, 1892-11-08 / 255. szám

¹⁵⁹⁰ Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. VIII. kötet. Az osztrák Tenger mellék és Dalmácia (Budapest, 1892) Az osztrák tenger mellék (Görz, Gradiska, Trieszt és Isztria.) / Közgazdasági élet az Osztrák Tenger melléken / Ipar, kereskedelem, sókésztés és bányászat

„Az előlről zárt háromszögbe sorakozott csatahajók élén áll pánccélhajóink leghatalmasabbja, a Rudolf trónörökös. Ez a vezérhajó. A rangját mutatja az egyetlen jelzőárbocára felvont altengernagyi lobogó. Valóságos kolosszus. Egy acéltömeg, plasztikaiig szép idomokba alakítva. Három deciméter vastag pánccélfalai között huszonkét ágyút és mitrailleust rejt. Ezek közül három — a 305 cm. kaliberű Krupp-ágyuk — külön álló pánccéltornyokon vannak alkalmazva. A toronyból messze kinyúlik a 107 méter hosszú és ötven tonna súlyú hatalmas ágyúcső, (egy tonna ezer kilogramm) amelyből a száznegyven kilogramm barna lőporral kilőtt, négyszázötvenöt kgr-ot nyomó acél-gránit lövedék képes egy hetven centiméter vastag acélpánccélt átfúrni, anélkül, hogy a réstűtő lövegen csak egy karcolás is esnék. A hajó első harmadában vannak a szintén pánccéllal védett tizenkét cm-es Krupp bronzágyuk, és a hajó különböző részein tizenhárom darab gyorságyú és golyószóró. Az első három ágyúját a hozzá méltó ellenfél acélbordáinak átlövésére használja, amely alkalommal azonban a tizenkét centiméteres bronzágyúk sem maradnak némán. Gyorságyúit és golyószóróit pedig a támadó apró torpedó-naszádok ellen alkalmazza, amelyekre mitrailleuseivel percenként kétszázhatvan lövedéket képes kilőni. Találás esetében már egy is elegendő arra, hogy a kis vakmerő tolakodót a tenger fenekére süllyessze. Fegyverei között továbbá nem utolsó helyen áll a négy torpedója, amelyek a hajó különböző részein lévén elhelyezve, szükség esetében előlről, hátulról és a két oldaláról dobhatja ki magából a vízszíne alatt tovaszárguló torpedót. Végső esetre pedig ott van a húszezer kg.-ot nyomó acélsarkantyúja, amelylyel okvetlenül halálos rést üthet az ellen hajón. Ez nem is olyan nehéz; egy tengerésziszt kiszámítása szerint nem szükséges hozzá egyéb, mint: kitűnő taktika, hideg ész, sokszorozva vakmerőséggel. A hajó három deciméter vastag pánccélfala e fegyvereken kívül magában rejtja a hétezeröttszáz lőerővel dolgozó óriási gépezetet, mely a hétezer tonnát nyomó kolosszust óránként tizenhat mértföldnyi gyorsasággal képes tovahajtani. A gépezet két önálló, egymástól teljesen független részre van felosztva a hajó két oldalán, melyek egymástól vastag pánccélfalak és vízálló rekeszek által elválasztva, egy-egy külön propellert hajtanak, amelyeknek egymástól független működése nagy mértékben emeli a hajó manőverezési képességét. Nem is szólva arról, hogy ez önálló gépek külön-külön megvédése azzal az óriás előnnyel jár, hogy ha az egyik oldalon a gép golyó vagy torpedó által szétrombolódnán, többé nem működhetik, azalatt a másik még vígan forgathatja néhány tonna súlyú propellerjét és így a súlyosan megsérült hajó még valamelyik mentő kikötőbe juthat. Az előny fokozódik az által is, hogy a külön működő propellerek segítségével a hajó manőverező képessége, úgyszólván meghatványozódik. Mert például ha a Rudolfnak csak egy propeller által hajtva, egy megfordít. Mási körhöz egy háromszáz méter átmérőjű körre van szüksége, úgy két propellerrel hajtva csak kétszáz, sőt százötven méter átmérőjű kis kört is képes befutni, ha az egyik propellerjével — a kör felé esővel — hátra, a külsővel pedig előre hajtja a hajót. Ez óriási főgépezeten kívül a Rudolf-nak több segédgépe van, melyekkel a faágyuk pánccéltornyait forgatják, az ágyúcsöveket irányozzák és megtöltik, amelyekkel továbbá a hatalmas csónakokat ki- és beemelik; az ivóvizet desztillálják és a villamos világítási eszközök.

Második sorban van ugyan említve, de rangra nézve legkevésbé sem áll a Rudolf után a Stefánia trónörökösne névű pánccéltornyos hajó. Csaknem egészen olyan arányú és számú ágyúkkal, mitrailleusokkal és torpedókkal felfegyverezve, gyorsaságra nézve még felülmúlja a Rudolfot, mert a Stefánia nyolcezerháromszáz lőerejű gépe óránként tizenhét mérföldet képes megtenni.¹⁵⁹¹

1893.

Az iskolahajóraj zászlóshajója.

Ekkor a hajót korszerűsítették.¹⁵⁹²

1893.04.30-án **Sternern admirális**, a hajó fedélzetén partit adott Triesztben. A hajó oldalát kívülről zászlók, szőnyegek és friss növényzet szegélyezte, és ha a fedélzetre léptek, úgy érezte magát az ember, mintha egy tündérpalotába szállítottak volna. Az emberek értékes szőnyegeken sétáltak, elhaladtak a hangulatos boszqettek (ligetek) mellett, és bementek és megálltak egy elegáns társalgóban, amelyet egy csodálatos zászlós zászlófüzerekkel szegélyezett. Ez tényleg az a pánccélozott szörnyeteg, amely állítólag undorító és pusztító az ellenség számára? Hiába keressük ennek a szörnyűségnek a tulajdonságait. De ott látjuk az egyiket a fejünk fölé átlósan magasodó óriási lövegek közül, ahonnan kilövik a modern lövedékeket - de a száj el van zárva -, és színes fodrok veszik körül ezt a zárt óriási száját. Az egyik hangulatos, egzotikus növényektől árnyékoló Édenben, ahová az ember visszahúzódik beszélgetni, egy

¹⁵⁹¹ Budapesti Hírlap, 12. évfolyam, 1892-02-14 / 45. szám

¹⁵⁹² <https://www.archivinformationssystem.at/detail.aspx?ID=3609376>

gyorstüzelésű ágyú fenekét látni. A szája zárva van, és úgy néz ki, mint egy aranyos játék az óriás mellett.

Még finomabb a revolvertartó (lövegtalp), amit a békehumor pezsgőspoharakkal körített. Alatta a löszerraktár egy részét büféné alakították. A tengerészek részvétele korlátozott, de mindannyian részt vesznek az általános ünnepi hangulatban. Elegáns tisztjeik beavatják a hölgyeket és urakat a hajóépítés és a platói manőverezés titkaiba, sok finom hölgy pedig gyönyörködve áll az egyik óriáságyú előtt, amelyen plátói tűzgyakorlatokat mutatnak be.

Vicces keringőhangok hallhatók. Az Escadre Harmonie és egy gyalogos zenekar szorgalmasan játszik, és örömteli mozgás járja át a tömegeket, a fedélzeten. Hamarosan meglátja k. u. k. Felsőjeit, a koronahercegnő, Stephanie főhercegnő-t, Karl Ludwig főherceg karján és Mária Terézia főhercegnő-t Ludwig Victor főherceg karján a rögtönzött banketteremben. A nemesek meglepetésüket fejezték ki a fesztivál rendezettsége és különös varázsa miatt, és, hogy minden részletre odafigyeltek. Lebilincselő és emlékezetes pillanat volt, amikor nem sokkal a különös fesztivál kezdete után keletről egy olyan elegáns hajó vált láthatóvá, amelyet a haditengerészeti tisztok azonnal az elegáns "Greif"-ként azonosítottak, a jachtot, amely a császárnőt szállította volna.

Hamarosan a „Rudolf” oldalfalait hölgyek és urak díszítették, akik közül néhányan érdeklődtek. s a feszültség kiáradt az aranyban csillogó fegyvertűk fölé a fehér jármű felé, amely kecsesen átvágott a csónakok között, és egyre közelebb került a századhoz.

Most lehetett látni a piros-fehér-piros csatazászlót, de egyetlen sárga szabvány sem közölte, hogy mely magas rangú személyek tartózkodnak a jachton. Se jel, se tisztelgés a század hajóitól nem fogadta a közeledő járművet. Ez közvetlenül a „Rudolf koronaherceg” túloldalán történik. Jól látszik a hídon két sötét ruhás, nyitott napernyős hölgy, a közelben a Fehér dragonyosok törzstisztje, és örömteli lelkesedéssel ismeri fel a hölgyeket, mint Őfelsége a császárnőt és őfelségét. u.k. Felsője, Valerie főhercegnő-t, a lovassági tisztben, Se. k.u.k. Felsője, Franz Salvator főherceget.

A magas rangú asszonyok zsebkendőikkel köszöntötték „Rudolfot”; a koronahercegnő, a főhercegek és Mária Terézia főhercegnő kedvesen válaszoltak, a vendégek pedig fejükkel köszöntek. Aztán a „Griff” mérsékelte az irányt. Látható, ahogy a magas rangú asszonyok parancsolnak, a hajó megfordul, közel hajt a „Rudolfhoz” és megáll egy percre, s közben a császárné figyelmesen és mindig üdvözölve gyönyörködött a színes hajóban és a furcsa tájban.¹⁵⁹³

1894.

A Nyári hajóraj tagja és zászlóshajója.

1894.03.29-i hír: „Mint minden év nyarán, úgy az idén is nagyobb flottagyakorlat lesz az adriai tengeren. A gyakorlatban a «Kronprinz Erzherzog Rudolf», «Kronprinzessin Erzherzogin Stefanie», «Tegetthoff», «Kaiser Franz Josef I.», «Tiger», «Lussin», «Sebenico», «Planet», «Trabout», «Satellit», «Pelikan» és «Gigant» nevű hajókon kívül 12 torpedónaszád vesz részt, június közepén pedig a «Prinz Eugen», «Kaiser Max» és «Don Juan d’Austria» nevű hadihajók csatlakoznak az előbbiekhöz. Hinze János ellentengernagy lesz a hajóhad főparancsnoka, a torpedó-flotta és a június közepén vízre bocsátandó páncélos-hajók Károly István főherceg parancsnoksága alatt fognak állani.¹⁵⁹⁴

1894.05.29-én Triesztben volt.¹⁵⁹⁵ Ekkor a legénységéhez tartozott Károly István főherceg.¹⁵⁹⁶

1894.08.02-i hír: (Német hajók Fiumében) Fiuméből sürgönyzik nekünk. Nyolc hajóból és pedig hat páncélos és két cirkálóhajóból álló német hadihajóraj tegnap este Hinke ellentengernagy parancsnoksága alatt ideérkezett. Ma délben gróf Wickenburg kormányzósági titkár Hinke ellentengernagyot a kormányzó nevében üdvözölte. A „Rudolf trónörökös” páncélos hajón később az ellentengernagy a tisztekkel visszaadta a látogatást a kormányzósági palotában, úgyszintén Csotta polgármesternél.¹⁵⁹⁷

1895.

A Nyári hajóraj tagja és zászlóshajója.

¹⁵⁹³ Klagenfurter Zeitung, Mai 1893-05-03

¹⁵⁹⁴ Magyar Hírlap, 4. évfolyam, 1894-03-29 / 88. szám

¹⁵⁹⁵ Neugkeits-Welt-Blatt, Mai 1894-05-31

¹⁵⁹⁶ Deutsches Volksblatt, Mai 1894-05-30

¹⁵⁹⁷ Pesti Hírlap, 16. évfolyam, 1894-08-02 / 214. szám

1895.05.08-án Polában a hajót felkereste I. Ferenc József császár és király.¹⁵⁹⁸ Ekkor volt az SMS Monarch vízrebocsátása. A császár és királyt, ágyúlövésekkel köszöntötte.

1895.09.15-től, 10 évre tartalékba szánták helyezni a két toronypáncélost. Közben tüzérségét bővíthették az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf-nak.

1895.11.24: A pólai kikötő-parancsnokság magasabb helyről parancsot kapott, hogy a jelenleg az első tartalékban lévő hadihajók: Kaiser Franz Josef, Kronprinz Erzherzog Rudolf és Kronprinzessin Erzherzog Stephanie felszerelését siettesse. Ez okból a nevezett parancsnokság elrendelte, hogy az említett hajók felszerelésén a rendes munkaidőn felül és vásár- és ünnepnapokon is dolgozzanak, hogy mind a három hadihajó a lehető legrövidebb idő alatt használható legyen.¹⁵⁹⁹

1897.

Az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf felkészült a krétai bevetésre, de végül nem hajózott el Krétára. Testvérhajója az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie 1897-ben a Satellit torpedóhajóval (romboló) és három torpedónaszáddal együtt a **krétai Candiába** (ma Chania-ba) hajóztak, hogy fenntartsák a békét a görög és török lakosság között.

Kezdetben itt volt az SMS Kaiserin und Königin Maria Theresia páncélos cirkáló és a Sebenico torpedóhajó. Itt volt 23 hadihajó brit, francia, olasz, orosz, német és osztrák-magyar lobogó alatt.

Később ide érkezett a Tiger a Leopard kiscirkálók, a Blitz torpedóhajó, öt torpedócsónak és az SMS Küklop segédhajó. A kedvezőtlen időjárás miatt a nemzetközi flotta elhagyta Candiát, és a Suda-öbölbe hajózott.

„Polában első készenlétbe (I. Reserve) helyezik a Kronprinz Erzherzog Rudolf nevű páncélos toronyhajót. E hajó testvérhajója a Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie toronyhajónak. 6870 tonna, 6500 lóerő, 3 nehéz, 6 közepes, 2 könnyű és 11 gyorstüzelő ágyúval; továbbá: a Leopard nevű cirkáló torpedóhajót, a Tiger testvérhajóját, 1530 tonna, 3500 lóerő, 2 közepes és 10 gyorstüzelő ágyúval. A második, készenlétbe (II. Keserve) a Kaiserin Elisabeth torpedó-torlaszhajót helyezik, mely 4000 tonna nagyságú, tehát jóval kisebb, mint a Kaiserin und Königin Maria Theresia, 6400 lóerejű gépekkel, 2 nehéz, 6 közepes, 2 könnyű és 15 gyorstüzelő ágyúval. Konstantinápoly előtt is horgonyoz még egy régi főhadihajónk, a Hím nevű ágyúnaszád Rubelli fregatta-kapitány parancsnoksága alatt. Ez a régi rozszant jármű, mely a legkevesbé sem alkalmas arra, hogy egy nagyhatalmat képviseljen, 900 tonna nagyságú 800 lóerővel, 4 közepes és 1 könnyű ágyúval.”¹⁶⁰⁰

1897-ben parancsnokát a magyar **Berghofer Rezső sorhajókapitányt** leváltották, mert ellentengernaggyá léptették elő. Utóbb altengernagy lett.¹⁶⁰¹

Ekkor a hajó fegyverzete: a «Kronprinz Erzherzog Rudolf» páncélos toronyhajót (6870 tonna 6500 lóerővek) 3 nehéz, 6 közepes, és 2 könnyű és 11 gyorstüzelő ágyúval)¹⁶⁰²

1897.08.18-án Polában volt az SMS Zenta vízrebocsátásánál.¹⁶⁰³

1897-1898-ban a Monarch osztály vette át az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf és az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie helyét. SMS Monarch (1898), SMS Wien (1897), SMS Budapest (1898). A Monarch osztály hadrendbe állása után, másodosztályú hajókká váltak.

¹⁵⁹⁸ Pesti Napló, 46. évfolyam, 1895-04-17 / 104. szám

Pesti Hírlap, 17. évfolyam, 1895-04-17 / 105. szám

Kolozsvár, 9. évfolyam, 1895-04-18 / 88. szám

¹⁵⁹⁹ Magyar Hírlap, 5. évfolyam, 1895-11-25 / 323. szám

¹⁶⁰⁰ Budapesti Hírlap, 17. évfolyam, 1897-03-31 / 90. szám

¹⁶⁰¹ A Pallas nagy lexikona, 17. kötet: I. pótkötet, A-J (1904) B / Bering-tenger

¹⁶⁰² Magyar Hírlap, 7. évfolyam, 1897-03-26 / 85. szám

¹⁶⁰³ Budapesti Hírlap, 17. évfolyam, 1897-08-20 / 231. szám

1899.

A hajó Triesztben 1899.06.24-én.¹⁶⁰⁴

1900.

Ebben az évben a költségvetés a hajóra a következő összegeket szavazta meg:

7. cím. A flotta pótl- és újjépítményei teljes felfegyverzéssel és felszereléssel együtt:

A) alcím. Hajótestek és gépek:

2. tétel. A »Kronprinz Erzherzog Rudolf« hadihajó pótlására szolgáló körülbelül 14.500 tonnás »Radetzky« (II) csatahajó, mint a harmadik részlet felemelése 7,500.000 » Frt.

3. » A »Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie« hadihajó pótlására szolgáló körülbelül 14.500 tonnás »Zrínyi« (III) csatahajó, mint a harmadik részlet felemelése 6,500.000 » Frt.

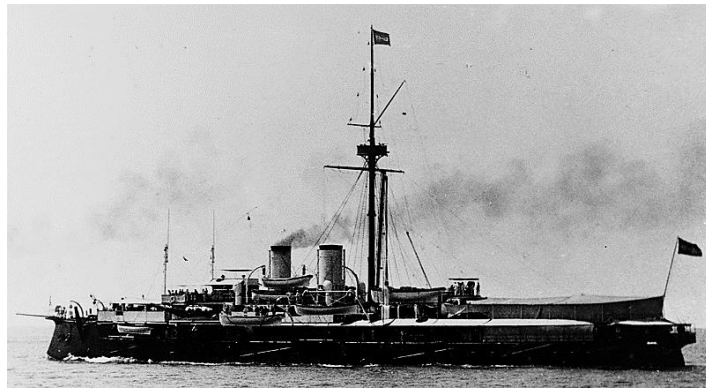
Tehát, ekkor már mindkét toronypáncélos végleges kivonásán gondolkodtak.¹⁶⁰⁵

Az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf az egyárbocos hajó közepén. A bal oldali nagy hajó a SMS Custoza. Az SMS Rudolf jobb oldalán lévő hajó az SMS Monarch, a másik hajó pedig a kisebbik testvér, az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie. Fényképezés: Pola, 1900.

¹⁶⁰⁴ <https://laststandonzombieisland.com/tag/sms-kronprinz-erzherzog-rudolf/>

¹⁶⁰⁵ Budapesti Közlöny, 44. évfolyam, 1910-11-27 / 272. szám

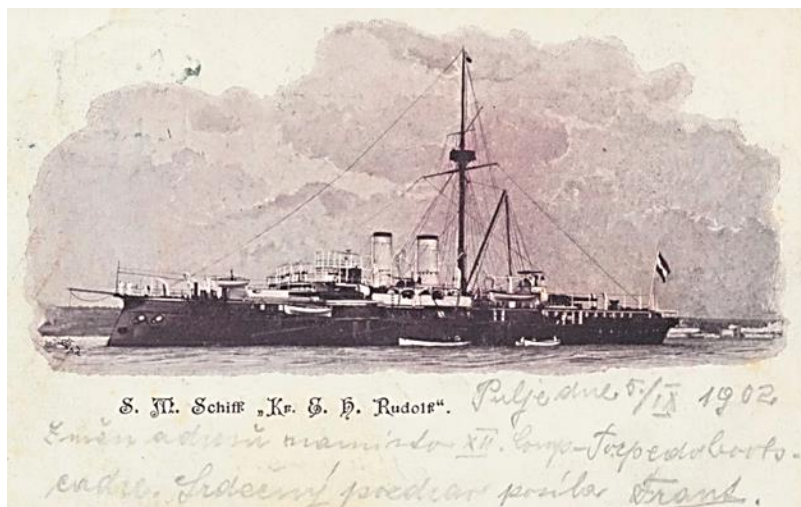
A két „Rudolf” osztályú vaskalapot nem küldték Kínába 1900-ban, hogy a Boxer-ek ellen operáljanak. Helyettük az SMS Maria Theresia és az SMS Zenta cirkáló ment Kínába.

1606

¹⁶⁰⁶ <https://axioart.com/tetel/1900-pola-k-u-k-kriegsmarine-artillerieschiff-und-sei>

1902.

Ekkor már gyengébb értékű hajónak tartják.¹⁶⁰⁸

1906.

1906-ban a Cattarói-öbölben állomáshajó. Ekkor a Rudolf és a Stephanie egyaránt tartalékba került, és átminősítették őket partvédő hajónak.

1906.10.05-i hír: "A jövő évi közös költségvetésről azt jelentik Bécsből, hogy a haditengerészet vezetőségének csakugyan sikerült a kiadásokat tízmillió korona rendkívüli szükséglettel emelni. A tengerészeti parancsnok a flotta fejlesztésére huszonötmilliót kért és a közös minisztertanácson meg is szavaztak tízmillió koronát, mint alsó részletet erre a célra. Ebből az összegből újjáépítik az immár közel huszonötéves Kronprinz I. Rudolf, Kronprincessin Stephanie és Tegetthoff nevű nagy, 14—15,000 tonnás csatahajókat, építenek egy 3500 tonnás cirkálót és egy nagy hajójavító dokkot."¹⁶⁰⁹ Valójában nem újjáépítésről volt szó, hanem a pénz az új hajókra kellett, mint például az 1908-ban vízrebocsátott SMS Erzherzog Franz Ferdinand-ra.

Ekkorra elavulttá vált még a „Kaiser Franz Josef I.“, „Kaiserin Elisabeth“, „Panther“, „Leopard“, „Tiger“ nevű cirkálók és számos torpedóhajó sem használható többé ütközetben.¹⁶¹⁰

1908.

Ebben az évben az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf és az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie-et megpróbálták Dél-Amerikában (Uruguay-nak) értékesíteni, de végül nem jött létre az üzlet.¹⁶¹¹

Az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie t 1908-ban küldték a Bocche di Cattaro-ba, hogy helyi partvédelmi hajóként szolgáljon, két évvel később 1910-ben pedig az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf is ide érkezett.

¹⁶⁰⁷ <https://pohlednice.sbiram.cz/s-m-s--kronprinz-erzherzog-rudolf--pohled-na-barbetovou-obmenou-lod--1902/>

¹⁶⁰⁸ Innsbrucker Nachrichten, Oktober 1902-10-03

¹⁶⁰⁹ Pesti Napló, 57. évfolyam, 1906-10-05 / 273. szám

¹⁶¹⁰ Pesti Napló, 57. évfolyam, 1906-05-23 / 140. szám

¹⁶¹¹ <https://laststandonzombieisland.com/tag/sms-kronprinz-erzherzog-rudolf/>

A két képen 1915-ben állomáshajóként¹⁶¹²

1909.

SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf az Osztrák-Magyar Haditengerészet Kronprinz-osztályú pre-dreadnought csatahajója (Linienschiffe), Ferenc József és Anton Haus a fedélzeten.¹⁶¹³

¹⁶¹² https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf#/media/File:SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf_in_Cattaro.jpg
<https://laststandonzombieisland.com/tag/sms-kronprinz-erzherzog-rudolf/>

¹⁶¹³ <https://onebid.ro/ro/postcards-1909-sms-kronprinz-erzherzog-rudolf-az-osztrak-magyar-haditengereszet-kronprinz-osztalyu-pre-dreadnought-csatahajaja/1704517>

Ebben az évben az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf és az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie, helyi partvédelmi hajóként volt nyilvántartva.¹⁶¹⁴ Ebben az évben 4 nap alatt bevethető állapotba hozható.

1910.

1910 márciusában, Polában volt. A hadi kikötőben horgonyoznak ekkor mellette, a Budapest, Wien, Pelikán, Bellona és a Sankt Georg.¹⁶¹⁵

Ebben az évben is 4 nap alatt bevethető állapotban van.¹⁶¹⁶

1910.10.13-án már Castelnouvóban volt és leváltotta a Boche di Cattaro kikötőben az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie-et, amit kiselejteztek. A Kronprinz Rudolf úszó parti ütegeként horgonyoz le a külső kikötő déli szélén lévő egyik külső öbölben, és a szárazföldről köti ki. Legénysége körülbelül tizenkét tiszt és hétszáz ember. Ha szükséges, akkor a kikötő előtt, tengeri őrhajóként is bevethető. A cikk szerint, az ekkor 23 éves hajó igen jó állapotban volt, ellentétben az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie-vel. Az SMS Kronprinz Rudolf fegyverzete 3 db 30,5 cm ágyú, 6 db 12 cm-es ágyú és 20 kisebb löveg. Személyzete 12 tiszt és 700 tengerész.¹⁶¹⁷

1914-1918-ig a II. aknászparancsnokság hajója Porto Rose előtt a Cattarói-öbölben.

A kötelék parancsnoka **Richard Florio fregattkapitány**. A kötelék többi egysége, egy öreg romboló, négy torpedócsónak, egy aknavető és két aknaszedő hajó és pár kisebb egység.

1914.08.16-án késve indul az SMS Zenta cirkáló megsegítésére.¹⁶¹⁸

1914.11.19-én a francia Cugnot tengeralattjáró áthatolt a Cattarót védő aknazáron és behatolt az öbölbe. A Kaiman osztályú 57T torpedónaszád észlelte a behatolót. A Huszár osztályú Ulan romboló és a Blitz osztályú ágyúnaszád, valamint az Schichau osztályú 36-os torpedócsónak indult ellene. A Cugnot célpontja az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf volt. A Cugnot elakadt egy víz alatti akadályon, így a támadását felfüggesztette és sikeresen kijutott a Cattarói-öbölből.

Cattaróban csökkentett személyzettel volt az SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf, és tengeralattjárók ellátóhajójaként működött.

1918-ban a Cattarói-öblöt védő őrhajó.¹⁶¹⁹

1918.02.01-03 között a részt vett a cattarói matrózlázadásban. A lázadás során a parti ütegek másodikán tűz alá vették, mikor a Teodói-öbölbe csatlakozni akart a többi lázadó hajóhoz.. A hajót egy találat érte, és elesett a lázadó Sagner tüzérszaktiszt és egy matróz, a hajóhídon.

A lázadás után a hajót leszerelték.

A császár 1918.10.29-én átadta a teljes haditengerészetet az újonnan megalakult Szlovén, Horvát és Szerb Királyságnak (KSCS, később Jugoszláv Királyság). Erről az olaszok feltehetőleg nem tudtak, és ezért november 1-jén olasz békaemberek elsüllyesztették a hatalmas (már szlovén) Viribus Unitis csatahajót.

1919.

Hadizsákmányként 1919-ben a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság kapta meg.

1920-ban az olaszok elvitték SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie-t, és végül ott 1926-ban lebontották.

Új neve 1921 márciusától **Kumbor** néven a Szerb, Horvát, Szlovén Királyság zászlóshajója.

¹⁶¹⁴ Kincses Kalendárium, 1909: A haditengerészet

¹⁶¹⁵ Kegyes tanítórendi katolikus gimnázium, Szeged, 1909

¹⁶¹⁶ Magyar Katonai Közlöny, 1910 (3. évfolyam) Haditengerészetünk az 1909. évben. Ismerteti Marton Aladár százados

¹⁶¹⁷ Neues Wiener Journal, Oktober 1910-10-13

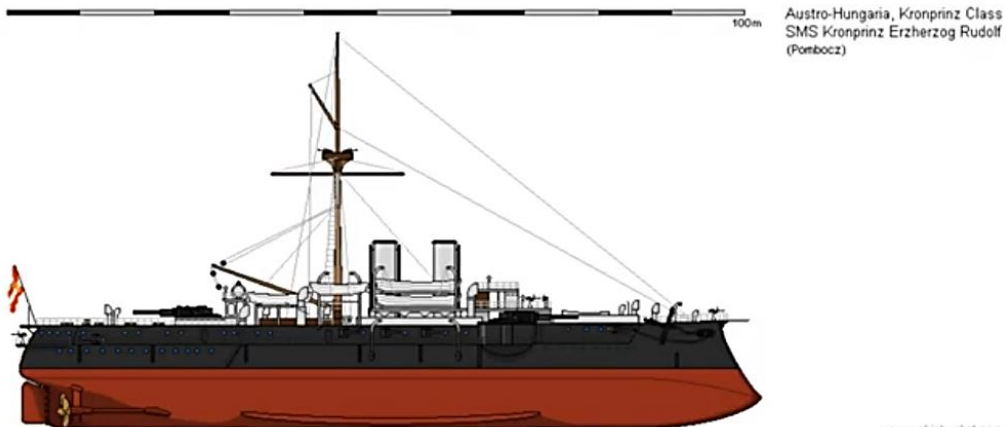
Grazer Volksblatt, Oktober 1910-10-15

¹⁶¹⁸ Világ, 5. évfolyam, 1914-09-09 / 220. szám

¹⁶¹⁹ https://de.wikipedia.org/wiki/Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

Parancsnoka Anton Dolenc sorhajókapitány. A hajó Kumbor (aminek a nevét viselte) partjai előtt horgonyzott.

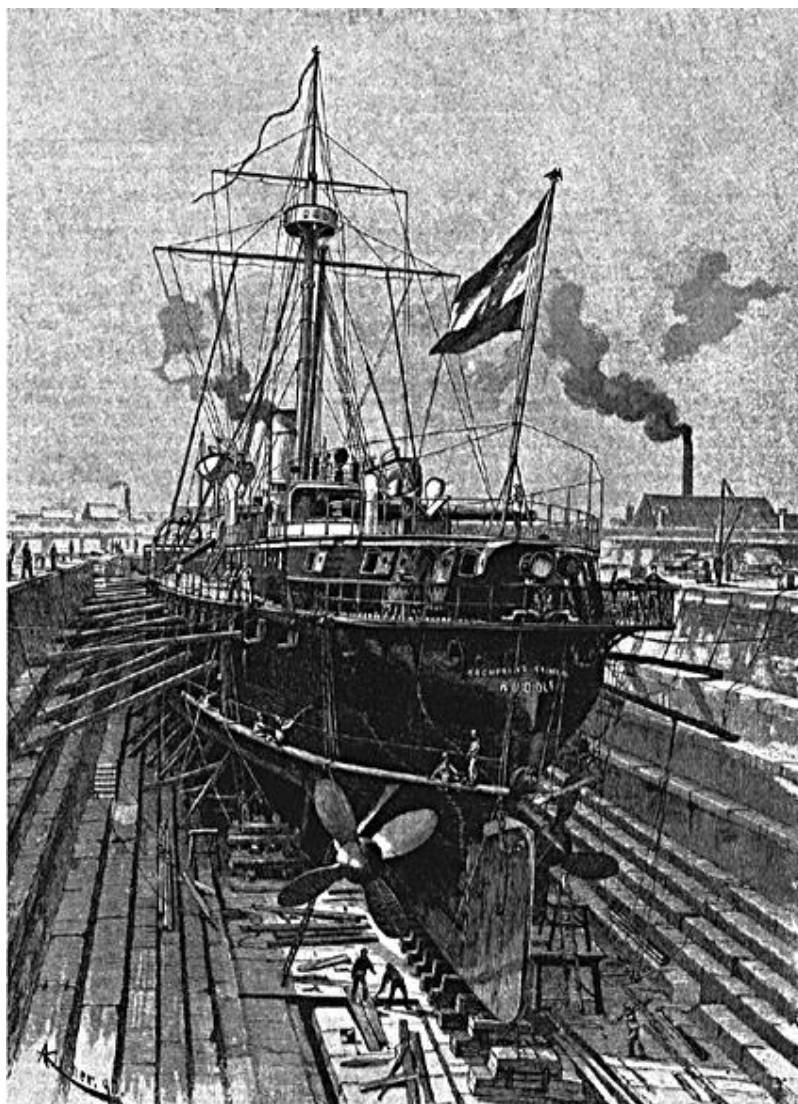
1922-ben lebontották.

1620

https://www.google.com/search?q=SMS+Kronprinz+Erzherzog+Rudolf++youtube&sca_esv=0ba5b4315e0bd468&source=hp&ei=Oi0WZ_SZCefAhbIPjZuMUA&iflsig=AL9hbdgAAAAZxY7SmQZG_tc3aDyjDzNRmWoUeUpTj8S&ved=0ahUKEwj0nvKcop-JAxVnYEEAHY0NAwoQ4dUDCA0&uact=5&oq=SMS+Kronprinz+Erzherzog+Rudolf++youtube&gs_lp=Egndnd3Mtd2l6lidTTVMgS3Jvb_nByaW56IEVvemhlcnpvZyBSdWRvbGYgIHlvdXRlYmUyBRAhGKABSKYdUABYpBpwAHgAkAEAmAHMAaABrgiqAQU0LjQuMbgBA8gBAPgBAvgBAZgCCaAC0gjCAGYQABgWGB7CAggQABiABBiiBMICBBAhGBXCAgcQIRigARgKmAAMAgcFMMy41LjGgBoW&scient=gws-wiz#fpstate=ive&vld=cid:83362588_vid:XNMcl-hhbnQ.st:0

SMS Kronprinz Erzherzog Rudolf osztag gyakorlata Kilel-ben 1890-ben. A Rudolfot követi az SMS Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie, az SMS Kaiser Ferenc József I és az SMS Tiger.¹⁶²¹

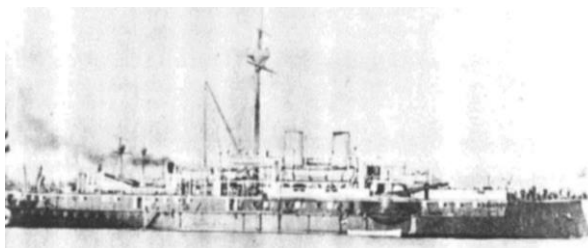
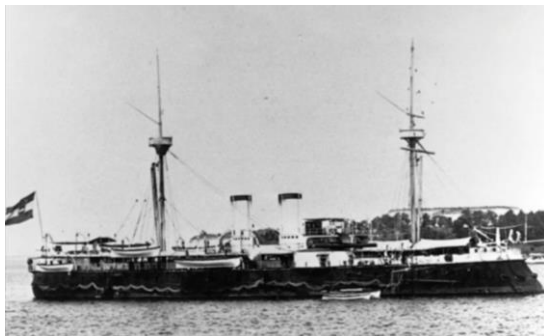
"Kronprinz Erzherzog Rudolf"

A hajó szárazdokban

¹⁶²¹ https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kronprinz_Erzherzog_Rudolf

1622

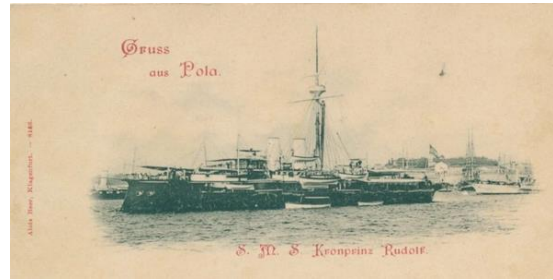

1623

¹⁶²²<https://en.vijesti.me/news-b/society/715966/the-largest-warship-of-the-Kingdom-of-Shs-was-named-after-the-place-on-the-side-where-Crown-Prince-Rudolph-became-a-custodian>

¹⁶²³

https://www.google.com/search?q=SMS+Kronprinz+Erzherzog+Rudolf++youtube&sca_esv=0ba5b4315e0bd468&source=hp&ei=Oi0WZ_SZCefAhbIPjZuMUA&iflsig=AL9hbdgAAAAAZxY7SmQZG_tc3aDyjDzNRmWoUeUpTj8S&ved=0ahUKEwj0nvKcop-JAxVnYEEAHY0NAwoQ4dUDCA0&uact=5&oq=SMS+Kronprinz+Erzherzog+Rudolf++youtube&gs_lp=Egdnnd3Mtd2l6lidTTVMgS3Jvb_nByaW56IEVvemhlcnpvZyBSdWRvbGYgIHlvdXRlYmUyBRAhGKABSKYdUABYpBpwAHgAkAEAmAHMAaABrgiqAQU0LjQuMb_gBA8gBAPgBAvgBAZgCCaAC0gjCAGYQABgWGB7CAggQABiABBiiBMICBBAhGBXCAgcQIRigARgKmAMAKgcFM41LjGgB-oW&scient=gws-wiz#fpstate=ive&vld=cid:83362588_vid:XNMCI-hhbnQ.st:0

A hadihajók csónakjai a Monarchia flottájában:

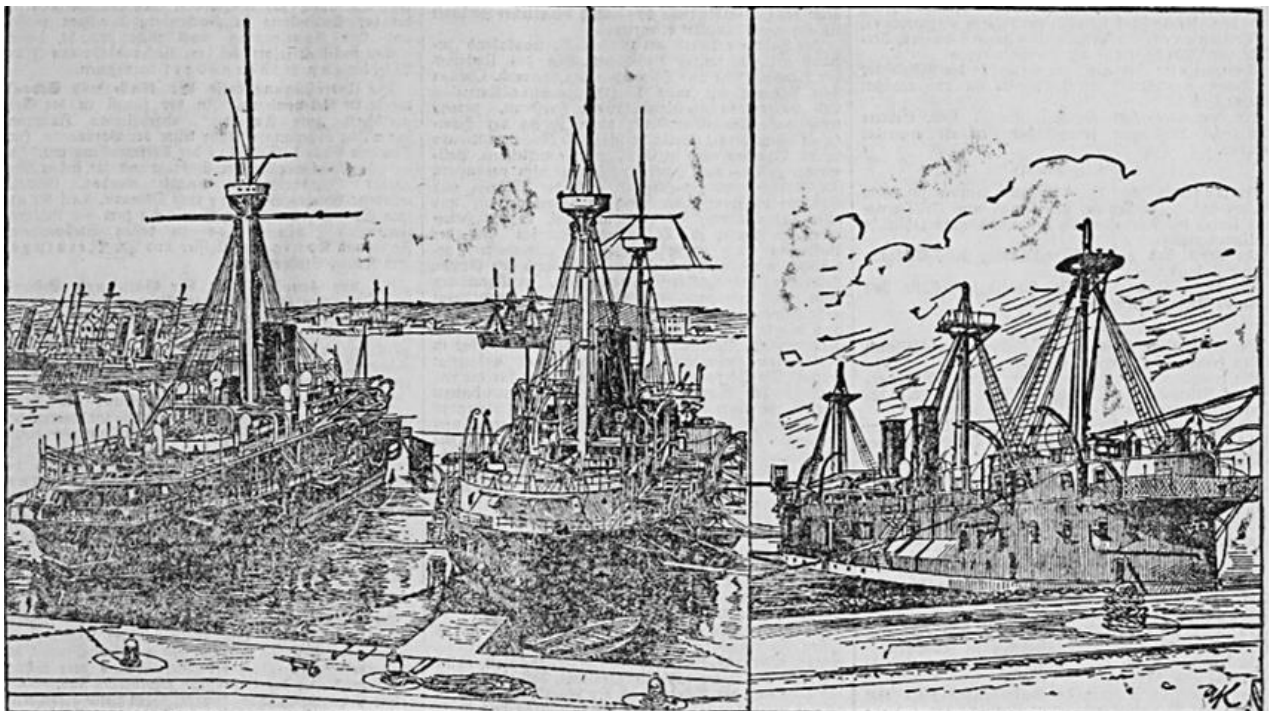
209

A cs. és kir. **hadihajók** meghatározott illetve csónakokban, szám és nagyságosztályok szerint.

A hajó neve	Gőz-			Vitorlás				Pinasse	Vitorlás			Mentő			Gigg			6 evezős (Jollbort)	2 evezős (Jolle)	Tisztító-ladik		
	bárka		csónak (kutter)	bárka					csónak													
	I	II	III	I	II	III	IV	I	II	III	I	II	III	I	II	III						
o s z t á l y ú																						
Kronprinz Erzherzog Rudolf . . .	1	1	.	.	.	1	.	.	.	1	.	2	2	.	1	.	.	1	.	2	1	2
Kronprinzessin Erherzogin Stephanie	1	.	1	.	.	1	.	.	.	1	1	2	.	1	.	.	1	.	2	1	2	
Tegetthoff	1	1	.	.	.	1	.	.	.	1	2	2	.	1	.	.	1	.	2	1	1	
Custoza, Erz. Albrecht	1	.	.	1	.	1	.	.	.	1	2	2	.	1	.	.	1	.	2	1	1	
Kaiser	1	.	.	1	.	1	.	.	.	1	2	2	.	1	.	.	1	.	2	1	2	
Don Juan, Kaiser Max, Prinz Eugen	1	.	1	.	.	1	.	.	1	.	2	.	1	.	.	1	.	2	1	1	
Partvédelmi hajók (tervezve)	2	.	.	.	1	.	.	.	1	.	1	.	1	.	1	1	1	2	2	2	
Kaiser Franz Josef I., Kaiserin Elisabeth	2	.	.	.	1	.	.	.	1	.	2	.	1	.	1	.	2	1	2		
Kaiserin und Königin Maria Theresia	2	.	.	.	1	.	.	.	1	1	2	.	1	.	.	1	.	2	1	2	
Panther, Leopard, Tiger	1	1	.	1	1	.	1	1	1	
Lussin, Sebenico, Spalato, Zara	1	.	.	1	1	1	.	1	1	1	
Meteor, Blitz, Komet	2	1	.	.	
Planet, Trabant, Satellit	2	2	.	.	.	
Pelican	2	.	.	.	1	2	1	.	2	1	1	
Pola	1	1	1	.	1	1	1	
Najade	1	1	.	1	1	
Gigant	1	.	1	.	
Salamander	2	.	.	
Laudon, Radetzky	1	.	.	.	1	.	.	.	1	.	2	.	1	.	1	.	2	1	2		
Donau, Saida	1	.	.	.	1	1	1	.	1	.	1	.	2	1	1		
Erzh. Friedrich, Fasana, Miramar, Aurora, Frundsberg, Zrinyi, Greif, Albatros, Nautilus, Hum, Kerka, Narenta, Sansego, Andreas, Hofer, Fantasie, Taurus, Gemse, Grille	1	.	.	1	1	1	.	1	.	1	.	1	1	1		
Cyclop	1	.	.	1	2	.	1	.	1	.	1	.	1	1	1	
Triton	1	.	1	1	
Hippos, Büffel	2	.	.	.	
Dromedar	2	.	.	.	

1624

¹⁶²⁴ Matlekovits Sándor (szerk.): Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye 4. kötet (Budapest, 1897)Marchetti Herman - Reményi Ferenc: A cs. és kir. haditengerészet kiállítása

„Kronprinz Erzherzog Rudolf“ és „Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie“ valamint a „Tegetthoff“¹⁶²⁵

Parancsnokai:

1890 Brudl Gusztáv sorhajókapitány (1891-től altengernagy, 1893-tól ellentengernagy)

1895¹⁶²⁶-1897 Parancsnokát a magyar Berghofer Rezső sorhajókapitányt 1897-ben leváltották, mert ellentengernaggyá léptették elő. Utóbb altengernagy lett.

1921 Anton Dolenc sorhajókapitány¹⁶²⁷

1628

Admirálisok zászlóshajója:

1890 Johan von Hinke ellentengernagy

1892 báró Spascu ellentengernagy

1909 Anton Haus

¹⁶²⁵ Neugkeits-Welt-Blatt, März 1906-03-08

¹⁶²⁶ Neues Wiener Journal, Mai 1895-05-11

¹⁶²⁷ <https://en.vijesti.me/news-b/society/715966/the-largest-warship-of-the-Kingdom-of-Shs-was-named-after-the-place-on-the-side-where-Crown-Prince-Rudolph-became-a-custodian>

¹⁶²⁸ <https://pomorskimuzej.si/en/digital-collections/people-of-the-sea/dolenc-anton>